

สุพจน์ ตำนตระกุล เรียบเรียง

ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับ
รัฐบุรุษอาวุโส

ปรีดี พนมยงค์

อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์
ของนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับ
นายปรีดี พนมยงค์

อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ของ
นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ข้อเท็จจริงบางประการ เกี่ยวกับ
นายปรีดี พนมยงค์
อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์
ของ นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

พิมพ์ครั้งแรก ม.ป. 2528

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ สันติธรรม
จัดจำหน่ายโดย บริษัท เคซีดีไทย
303/7 ถนนสันติภาพ
ถนนเพชรบุรี, บางรัก
โทร. 2332382

คำขึ้นต้น

อาจารย์ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ได้วิจารณ์ความคิดทางการเมืองและงานทางการเมืองของ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ลงในนิตยสาร “หลักไท” เมื่อเร็ว ๆ นี้ ข้อวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐได้สร้างความสับสนให้กับผู้ที่เคยติดตามและที่กำลังติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองของอาจารย์ประเสริฐเป็นอย่างมาก

เพราะว่าผู้ติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองของอาจารย์ประเสริฐมีพรรคนะต่ออาจารย์ปรีดีเช่นเดียวกับคนส่วนมากที่ถือว่าอาจารย์ปรีดีมีคุณูปการต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งยังผลให้ประเทศชาติได้รับเอกราชทางศาลและทาง

ศุลกากรที่เสียให้ไปกับต่างประเทศกลับคืนมา
ตลอดจนการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทย
ภายใต้การนำของอาจารย์ปรีดี ที่ได้ร่วมมือกับ
สหประชาชาติต่อต้านญี่ปุ่นผู้รุกราน ในระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งยังผลให้ประเทศชาติรักษา
เอกราชเอาไว้ได้ อันเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวง
ต่อผลประโยชน์ของชาติ

แต่อาจารย์ประเสริฐกลับวิจารณ์ความคิดและงานการเมือง
ของอาจารย์ปรีดีไปในทางตรงกันข้ามพรรณนาของคนที่ส่วนมาก
เช่นว่าการเปลี่ยนแปลงเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ไม่ถูกต้อง เพราะ
พระปกเกล้าฯเตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว หรือ
งานของขบวนการเสรีไทยไร้คุณค่าเพราะอาจารย์ปรีดีนำ
ประเทศชาติไปพึ่งอเมริกา ไปขึ้นกับอเมริกา และไปรับใช้
อเมริกา ฯลฯ

จากการวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐในทำนองเช่นนี้
จึงแทนที่จะทำให้ผู้อ่านสับสนในอาจารย์ปรีดี กลับทำให้
ผู้อ่านสับสนในความคิดและความเคลื่อนไหวการเมืองของอาจารย์
ประเสริฐมากยิ่งขึ้น

เพราะถ้อยวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐต่ออาจารย์ปรีดี
เป็นถ้อยวิจารณ์ที่ตรงกันกับพวกซ้ายสุดและขวาสุดที่เคยวิจารณ์
อาจารย์ปรีดีไว้เช่นนั้น แต่จากความคิดและการเคลื่อนไหว

การเมืองของอาจารย์ประเสริฐที่เป็นมาและที่กำลังเป็นอยู่ เป็นปฏิปักษ์กับทั้งพวกซ้ายสุดและขวาสุด

แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าถ้อยวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐจะไปตรงกันกับพรรคนะของพวกซ้ายสุดและขวาสุด ซึ่งคงจะสร้างความพึงพอใจให้กับพวกซ้ายสุดและขวาสุดก็ตาม แต่นั่นก็มิได้หมายความว่าอาจารย์ประเสริฐจะมีจุดยืนอยู่กับพวกซ้ายสุดและขวาสุด

หากพรรคนะของอาจารย์ประเสริฐที่มีต่ออาจารย์ปรีดีนั้น อาจเป็นพรรคนะของนักปฏิวัติที่ตั้งความหวังไว้กับอาจารย์ปรีดีจนเกินไปจากความเป็นจริงอย่างอติวิสัย เช่นที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวว่า ท่านถือว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้นำที่แท้จริงของคณะราษฎร ดังนั้นเมื่ออาจารย์ปรีดีไม่สามารถนำการปฏิวัติประชาธิปไตยได้สำเร็จ ความผิดทั้งหลายจึงเป็นของผู้นำแต่ผู้เดียว อาจารย์ประเสริฐจึงได้วิจารณ์หันแหลกไว้ในนิตยสาร “หลักไท” ฉบับนั้น

แต่ต่อมาความคิดและความเคลื่อนไหวการเมืองของอาจารย์ปรีดีที่อาจารย์ประเสริฐมีความเห็นว่ามันถูกต้องนั้น ความเห็นของอาจารย์ประเสริฐดังกล่าวนี้จะถูกหรือผิด หรือนัยหนึ่งความคิดเห็นและความเคลื่อนไหวการเมืองของอาจารย์ปรีดี ถูกต้อง เป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ แต่อาจารย์ประเสริฐมองผิด เข้าใจผิด ไปเอง หรือว่าความคิดเห็นและความเคลื่อนไหวการเมืองของอาจารย์ปรีดีไม่ถูกต้อง เป็นโทษต่อผลประโยชน์ของชาติ อย่างที่อาจารย์ประเสริฐวิจารณ์

ในปัญหาที่เราจำเป็นต้องหาคำตอบอย่างนักวิทยาศาสตร์
แห่งประวัติศาสตร์ เราจะนั่งฉณาดแสดงทรรศนะแห่งความ
รอบรู้ของเราเองอย่างอัตวิสัยหาได้ไม่

ด้วยประการฉะนี้ ผมจึงได้ทำคำชี้แจงฉบับนี้
ขึ้นตามมรรควิธีของนักวิทยาศาสตร์แห่งประวัติศาสตร์
เพื่อรักษาไว้ซึ่งสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็น
ส่วนหนึ่งต่างหากจากอาจารย์ปรีดีและอาจารย์
ประเสริฐอันเป็นที่เคารพนับถือของผม

หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะให้ประโยชน์ตาม
สมควรแก่ผู้เฝ้าหาความจริงโดยทั่วกัน

ขอขอบคุณ

สุพจน์ คำนวณตระกูล

25 พฤษภาคม 2528

คำชี้แจงเกี่ยวกับท่านอาจารย์ปรีดี

อันเนื่องมาจากบทความของอาจารย์

ประเสริฐ หริย์สุนทร

นิตยสาร “หลักไท” ฉบับวันที่ 19 พฤษภาคม 2526 ได้ลงบทความภาษาณ์อาจารย์ประเสริฐ หริย์สุนทร เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่ถึงแก่อสัญกรรมไปแล้ว เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2526 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส แต่แทนที่อาจารย์ประเสริฐ จะยกคำสัมภาษณ์ของ “หลักไท” ตามที่ต่งคำถามมาเป็นหัวข้อ 8 หัวข้อ อาจารย์ประเสริฐกลับเขียนเป็น “บทความ” ภายใต้หัวข้อว่า “อาจารย์ปรีดี : อุปสรรคของความสำเร็จของการปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศไทย” โดยให้เหตุผลว่า

“เนื่องจากผมยกอาจารย์ปรีดีไว้ในฐานะผู้นำการปฏิวัติประชาธิปไตยของคณะราษฎร ดังนั้นเมื่อ “หลักไท” หรือใคร ๆ ตามมาไม่ว่าเมื่อท่านปรีดีมีชีวิตอยู่หรือเมื่อถึงอสัญกรรมแล้ว คำตอบของผมจึงมีแต่การดำเนิน และอจะสรรเสริญท่านก็แต่อย่างเดียวกันว่า ท่านได้สร้างความสำเร็จให้เป็นที่เรียนแก่คนรุ่นหลังสำหรับ แสวงหาแนวทางที่

ถูกต้องเพื่อความ สำเร็จของการ ปฏิวัติประชาธิปไตยต่อไปเท่านั้น และดังนั้นเพื่อดำเนินให้เป็นระบบยิ่งขึ้นผมจึงขอเขียนเป็นบทความให้แก่ “หลักไท” แทนที่จะตอบคำถามเป็นข้อ ๆ เท่ากับคำถามทุกข้อตอบเป็นข้อใหญ่ข้อเดียวเลย”

ตอบบทความของอาจารย์ประเสริฐฐานันท์ ซึ่ง “หลักไท” บอกว่ามีความยาว มากทางกอง บรรณาธิการจึงต้องแยกลงเป็น 2 ตอน โดยตอนแรกเป็นแนวความคิดทางการเมืองและตอนที่ 2 เป็นแนวความคิดทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น “หลักไท” ฉบับวันที่ 19 พฤษภาคม 2526 จึงลงบทความของอาจารย์ประเสริฐฐานันท์ตอนแรก “แนวความคิดทางการเมือง” (ของอาจารย์ปรีดี)

ผมได้อ่าน บทความนี้แล้วด้วยวิจาร์ณญาณเป็นพิเศษ เพราะว่าทั้ง ผู้ถูก วิจารณ์และผู้วิจารณ์เป็น บุคคล ที่ผมให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างสูง ทั้งด้านคุณวุฒิ บัญญาวุฒิและวัยวุฒิ และทั้งในด้านส่วนตัวของผมเอง ผมก็ให้ความเคารวะแต่ท่านทั้งสองในฐานะ “อาจารย์”

จากการอ่านบทความด้วยวิจาร์ณญาณดังกล่าว ทำให้ผมเห็นว่าบทความของอาจารย์ประเสริฐฐานันท์ มีความผิดพลาดอยู่หลายประการ ด้วยความเคารพในอาจารย์ประเสริฐ

และด้วย ความเคารพ ในสัจจะแห่ง ประวัติศาสตร์ ที่อาจารย์ปรีดี ได้มีส่วนสร้างไว้ ผมจึงมีความจำเป็นและเป็นหน้าที่ที่จะต้อง ทำความจริงให้ปรากฏในที่นี้ เพื่อรักษาความถูกต้องแห่ง ประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกับที่ท่านอาจารย์ทั้งสองได้ปฏิบัติมา ซึ่งผมจะขอเรียนชี้แจงความผิดพลาดของบทความชิ้นนี้เป็นข้อๆ ไป เท่าที่ผมตรวจพบ ที่ขัดแย้งกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนประวัติศาสตร์กระชับผม จะไม่ขอนำมาอ้างอิง และโดยที่อาจารย์ประเสริฐได้วิจารณ์ อาจารย์ปรีดีออกสู่มหาชน ผมจึงเห็นมีความจำเป็นที่จะทำความ จริงให้ปรากฏต่อหน้ามหาชนด้วย

ข้อ 1. โดยที่อาจารย์ปรีดีเป็นนักการเมือง เป็นนัก วิชาการและเป็น นักการศึกษาคนสำคัญคนหนึ่งของประเทศไทย จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะวิจารณ์หรือประเมินคุณค่าของผล งานหรือพฤติกรรมทางการเมืองของท่านอาจารย์ เพื่อจะได้เป็น บทเรียนของคนรุ่นนี้และรุ่นต่อไป ผมเห็นด้วยในหลักการนี้ ซึ่ง หนังสือพิมพ์และนิตยสารหลายฉบับรวมทั้ง “หลักไท” ได้กระ ทำมาแล้วและกำลังกระทำอยู่

ข้อ 2. อาจารย์ประเสริฐบอกว่า “ได้เขียนตำหนิ อาจารย์ปรีดีลงใน “ตะวันใหม่” ซึ่งท่านก็ได้อ่านที่ปารีสทุก

ฉบับ แต่ผมไม่ได้ตำหนิอาจารย์ปรีดีข้างเดียวดอกครับ อาจารย์ปรีดีตำหนิผมเหมือนกัน แต่รู้สึกว่าคุณตำหนิอาจารย์ปรีดีหนักกว่าอาจารย์ปรีดีตำหนิผม เพราะผมตำหนิท่านใน ปัญหาหลักการ ของการปฏิวัติ ประชาธิปไตย เป็นสำคัญโดยผมเปรียบท่านเป็นหมอที่รักษาไข้ให้ตาย”

ครับ. บางทีคนภายนอกอาจไม่ทราบว่าอาจารย์ปรีดีฯ ตำหนิอาจารย์ประเสริฐ อย่างไร ผมจึงขอบอกกล่าวให้ทราบโดยทั่วกันเท่าที่ผมทราบ ว่าอาจารย์ปรีดี ได้ตำหนิอาจารย์ประเสริฐ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ในข้อเขียนของท่านที่ได้อ่านอย่างของ พลท. ที่ว่าได้อัดสูกับอังกฤษเรื่องสัญญาสมบรณ์แบบ โดยที่ท่านปรีดีได้เขียนข้อความไว้ในที่หลายแห่งดังนี้

“เมื่อ พ.ศ. 2521 ได้มีสิ่งตีพิมพ์ดังกล่าว (หนังสือวัฒนธรรมแห่งโลก หรือเยียร์บุคที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้จัดทำขึ้น—สุพจน์) ซึ่งแจ้งเพิ่มเติมไว้ว่า ภายหลังสงครามโลกพรรคนี้ (พลท.—สุพจน์) ได้จัดตั้งองค์การต่อสู้สัญญาสมบรณ์แบบ ซึ่งอังกฤษบังคับให้ฝ่ายไทยต้องยินยอม สิ่งตีพิมพ์ดังกล่าวก็ได้แจ้งไว้ว่าองค์การนั้นได้ต่อสู้อย่างไรบ้าง จึงน่าเสียดายที่ผมเพิ่งทราบถึงองค์การนั้นเมื่อเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว 32 ปี เพราะ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงรัฐประหาร 8 พย. 2490
พรรคการเมืองที่นับถือลัทธิใด ๆ ก็ได้สิทธิตั้งขึ้นได้อย่างเปิดเผย
และได้มีนิตยสารจำหน่ายแจกอย่างเปิดเผย ซึ่งท่านทั้งหลาย
คงจะไม่ลืม แต่เหตุใดจึงไม่ปรากฏว่านิตยสารของเขาได้แจ้ง
ให้ประชาชนไทยสมัยนั้นทราบว่าพรรคของเขาได้ตั้งองค์การต่อสู้
สัญญาสมบรณ์แบบขึ้น อีกประการหนึ่ง พรรคของเขาก็ม
ีกรรมการผู้หนึ่งซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็น่าที่
จะแจ้งให้ผมและรัฐบาลภายหลังสงครามโลกทราบบ้าง ว่า
พรรคของเขาได้ตั้งองค์การเช่นว่านั้นขึ้น เพื่อจะได้มีแนวร่วม
อันกว้างใหญ่ในการต่อสู้สัญญาสมบรณ์แบบ.....”

ข้อความที่ว่า “พรรคของเขาก็มีกรรมการผู้หนึ่ง
ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” นั้น อาจารย์ปรีดีหมายถึง
ถึงอาจารย์ประเสริฐ เพราะขณะนั้นอาจารย์ประเสริฐซึ่งประกาศ
โดยเปิดเผยว่าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้แทนราษฎร-
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เท่าที่ผมตรวจพระที่อาจารย์ปรีดี พูดถึงอาจารย์ประ
เสริฐ หรือจะเรียกว่าตำหนิอาจารย์ประเสริฐ ก็มิใช่เพียงเท่านี้

แต่ที่อาจารย์ประเสริฐ บอกว่า “ผมตำหนิอาจารย์
ปรีดีหนักกว่าอาจารย์ปรีดีตำหนิผม” นั้น เป็นความจริงครับ

และจะเป็นการตำหนิใน ปัญหาหลักการ ของการปฏิวัติประชาธิปไตย ตามที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวอ้างหรืออย่างไหนนั้นก็ขอให้ท่านผู้มีวิจารณ์ญาณพิจารณาเอาเองตามอัธยาศัย

ข้อ 3. บทความอาจารย์ประเสริฐ อ้างว่า “อาจารย์ปรีดี เป็นนักปฏิวัติ ประชาธิปไตย คนสำคัญ ที่สุดของ คณะราษฎร กล่าวได้ว่าท่านเป็นผู้นำที่แท้จริงของคณะราษฎร แต่แทนที่ท่าน จะนำการ ปฏิวัติ ประชาธิปไตย ของคณะราษฎร ไปสู่ความสำเร็จ ท่านกลับเป็นต้นเหตุให้การปฏิวัติพัง พังมาจนถึงวันอสัญกรรมของท่าน และ仍将พังต่อไปอีกนานทีเดียว”

ก่อนที่จะระบุลงไปว่าใครเป็นผู้นำที่แท้จริงของ “คณะราษฎร” นั้น เราควรจะไต่มาทำความรู้จักกับโครงสร้างของ “คณะราษฎร” กันเสียก่อน

ถูกแล้ว, อาจารย์ปรีดี กับคณะพรรคอีก 6 คนเป็น ต้นคิด ในการเปลี่ยนแปลง การปกครอง จากระบอบ สมบูรณา มาเป็นระบอบ ประชาธิปไตย ภายใต้ รัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตย ตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนอยู่ในประเทศฝรั่งเศส และเมื่อกลับมาถึงเมืองไทยแล้ว ก็ได้ติดต่อหาสมัครพรรคพวกเพื่อร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครองกันต่อไป และเนื่องจากภายในประเทศเอง ก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่คิดถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดย

เฉพาะ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา พ.อ. พระยาทรงสุรเดช
พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์เป็นต้น ดังนั้น เมื่อมีการประสานงาน
ติดต่อกันระหว่างผู้มีความคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง คำว่า
“คณะราษฎร” จึงเกิดขึ้น

“คณะราษฎร” ประกอบด้วยสามสายสมาชิก คือ 1
สายทหารบก จำนวน 32 นาย มีพันเอกพระยาพหลพลพยุห
เสนา (พจน์ พหลโยธิน) เป็นหัวหน้าสาย 2. สายทหารเรือ
จำนวน 21 นาย มีนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย (สินธุ์
กมลนาวิน) เป็นหัวหน้าสาย 3. สายพลเรือนจำนวน 46 นาย
มีอำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) เป็นหัว
หน้าสาย รวมทั้งหมด 99 นาย (รายชื่อผู้ก่อการนี้ได้ตรวจและ
รับรองโดยผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 เก็บ
อยู่ ณ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา-จากหนังสือรัฐสภาไทย
โดยประเสริฐ บัณฑิตคุณ อดีตเลขาธิการรัฐสภา)

“คณะราษฎร” ได้ยกให้ พ.อ. พระยาพหลพลพยุห
เสนาเป็นหัวหน้าคณะ และท่านผู้เองที่เป็นผู้อ่านแถลงการณ์
อำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิ
ราชย์มาเป็นประชาธิปไตย เมื่อเช้าตรู่ของวันที่ 24 มิถุนายน
2475 ดังนั้นผู้นำที่แท้จริงคือนำทางขบวนการจึงควรจะเป็น พ.อ.พระ
ยาพหลพลพยุหเสนามากกว่า

แถลงการณ์ของคณะราษฎร ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอยู่
ทั่วไปแล้วว่า อาจารย์ปรีดี เป็นผู้ร่าง ได้ประกาศเจตนารมณ์ในการสถาปนาระบอบประชาธิปไตย อย่างชัดเจน
ดังข้อความต่อไปนี้

“ราษฎรทั้งหลาย

“เมื่อภักดิ์รัก องค์นี้ ได้ครองราชสมบัติสืบต่อจากพระเชษฐาอันในชั้นต้นราษฎรบางคนได้หวังกันว่าภักดิ์รักองค์ใหม่นี้คงจะปกครองให้ราษฎรได้ร่มเย็น แต่การก็หาได้เป็นไปตามที่คิดหวังกันไม่ ภักดิ์รักคงทรงอำนาจเหนือกฎหมายตามเดิม ทรงแต่งตั้งญาติวงศ์และคน สอพลอไว้ครอบครอง ให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร ปลดปล่อยข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้างและการซื้อขายของใช้ในราชการ หากำไรในการแลกเปลี่ยนเงิน ผลาญเงินของประเทศ ยกพวกเจ้าขึ้นให้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร กดขี่ข่มเหงราษฎร ปกครองโดยขาดหลักวิชา ปลดปล่อยบ้านเมืองเป็นไปตามยถากรรม ดังที่จะเห็นได้จากความตกต่ำในทางเศรษฐกิจและความผิดเคืองในการทำมาหากิน ซึ่งพวกราษฎรได้รู้กันอยู่โดยทั่วไปแล้ว รัฐบาลของภักดิ์รักเหนือกฎหมายมิสามารถแก้ไขให้เพิ่มขึ้นได้

การที่แก้ไขไม่ได้ ก็เพราะว่ารัฐบาลของกษัตริย์นั้นมิได้ปกครองประเทศเพื่อราษฎร ตามที่รัฐบาลอื่น ๆ ได้กระทำกัน รัฐบาลของกษัตริย์ได้ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่งเรียกว่าไพร่บ้างข้าบ้าง) เป็นสัตว์เดรัจฉานไม่นับว่าเป็นมนุษย์ เหตุฉะนั้น แทนที่จะช่วยราษฎรกลับพากันทำนาบนหลังราษฎร จะเห็นได้ว่า ภาษีอากรที่บีบบังคับคนเอามาจากราษฎรนั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้สอยหลายล้านบาท ส่วนราษฎรลึกลงว่าจะหาได้แม้แต่เล็กน้อย เลือดตาแทบกระเด็น ถึงคราวเสียเงินราชการหรือภาษีใดๆ ถ้าไม่มีเงิน รัฐบาลก็ยึดทรัพย์หรือใช้งานโยธา แต่พวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลกจะให้เงินเจ้ามากเช่นนั้น นอกจากพระเจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์เยอรมันซึ่งชนชาตินั้นก็ได้อันตรายถึงแก่ชีวิตแล้ว

รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวง ไม่ซื่อตรงต่อราษฎร มีเป็นต้นว่าหลอกล่อว่าจะบำรุงการทำมาหากินอย่างโน้นอย่างนี้ แต่ครั้นค่อย ๆ ก็เหลวไปหาได้ทำจริงจังไม่ มีหน้าซำด้นกล่าวคำหมิ่นประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณเสีย ภาษีอากรให้พวกเจ้าได้กิน ว่าราษฎรยังมีเสียงทางการเมืองไม่ได้ เพราะราษฎรยังโง่ คำพูดของรัฐบาลเช่นนั้นใช้ไม่ได้ ถ้าราษฎรโง่เจ้าก็โง่ เพราะเป็นคนชาติเดียวกัน ที่ราษฎรรู้ไม่ถึงเจ้านั้น ไม่ใช่

เพราะงี้ เป็นเพราะขาดการศึกษาที่พวกเขาปิดใจไม่ให้เรียน
เต็มที่ เพราะเกรงว่าเมื่อราษฎรได้มีการศึกษา ก็รู้ความชั่ว
ร้ายที่ทำได้ และคงจะไม่ยอมให้ทำนาบนหลังคน

ราษฎรทั้งหลายจึงรู้เถิดว่า ประเทศเรา^๕เป็นของราษฎร
ไม่ใช่เป็นของกษัตริย์ตามที่เขาหลงกลวง บรรพบุรุษของราษฎร
เป็นผู้ช่วยกัน^๕ทำให้ประเทศมีอิสระภาพพ้นมือจากข้าศึก พวก
เจ้ามีแต่จะข่มขี่บีบ และกวาดทรัพย์สินสมบัติเข้าไว้^๕ต่งหลายร้อย
ล้าน เงินเหล่านี้เอามาจากไหน ก็เอามาจากราษฎร เพราะวิธี
ทำนาบนหลังคนนั้นเอง บ้านเมืองกำลังอดขัดเคือง ขาวนา
และพ่อแม่ทหารต้องทั้งนา เพราะทำไม่ได้ผล รัฐบาลไม่บำรุง
รัฐบาลไล่คนงานออกอย่างเกลื่อนกลาด นักเรียนเรียนเสร็จ
แล้ว และทหารปลดกองหนุนแล้ว ก็ไม่มีงานทำ จะต้องอด
อยากไปตามยถากรรม เหล่านี้เป็นผลของกษัตริย์เหนือกฎหมาย
บีบ^๕คนข้าราชการผู้น้อย นายสิบและเสมียนเพื่อให้ออกจากงาน
แล้วก็ไม่ให้เบี้ยบำนาญ ความจริงควรเอาเงินที่กวาดรวบรวม
ไว้มาจัดบำรุงบ้านเมืองให้คนมีงานทำ จึงจะสมควรที่จะสนอง
คุณราษฎร ซึ่งได้เสียภาษีอากรให้พวกเขา^๕เจ้าได้ร่ำรวยมานาน
แต่พวกเขาก็หาได้ทำอย่างใดไม่ คงสูบเลือดกันเรื่อย ๆ ไป
เงินเหลือเท่าใดก็เอาไปฝากต่างประเทศ คอยเตรียมหนี้เมื่อ

บ้านเมืองทรุดโทรม ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก การเหล่าน้อยม
ชวร่าย

เหตุฉะนั้น ราษฎร ข้าราชการ ทหารและพลเมืองที่
รู้เท่าถึงการกระทำอันชั่วร้ายของรัฐบาลดังกล่าวแล้ว จึงรวม
กำลังกันตั้งเป็นคณะราษฎรขึ้น และได้ยึดอำนาจของกษัตริย์ไว้
ได้แล้ว คณะราษฎรเห็นว่าการที่จะแก้ความชั่วร้ายนั้นได้ ก็โดย
ที่จะต้องจัดการปกครองโดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษา
หารือหลาย ๆ ความคิด ดีกว่าความคิดเดียว ส่วนผู้เป็น
ประมุขของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่ประสงค์ทำการแย่งชิง
ราชสมบัติ ฉะนั้นจึงได้ขออภัยเชิญให้กษัตริย์องค์นั้นดำรงตำแหน่ง
กษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้กฎหมายธรรมนูญการปกครอง
แผ่นดิน จะทำอะไรโดยลำพังมิได้ นอกจากด้วยความเห็นชอบ
ของสภาผู้แทนราษฎร คณะราษฎรได้แจ้งความประสงค์นี้ให้
กษัตริย์ทราบแล้ว เวลานั้นยังอยู่ในความรีบร้อน ถ้ากษัตริย์ตอบ
ปฏิเสธหรือไม่ตอบภายในกำหนด โดยเห็นแก่ส่วนตนว่า
จะถูกลดอำนาจลงมากก็จะได้ชื่อว่าทรยศต่อชาติ และก็
เป็นการจำเป็นที่ประเทศจะต้องมีการปกครองอย่างแบบ
ประชาธิปไตย กล่าวคือประมุขของประเทศจะเป็นบุคคลสามัญ
ซึ่งสภาผู้แทนราษฎร ได้เลือกขึ้น อยู่ในตำแหน่ง ตามกำหนดกาล

เวลา ตามวิธีนี้ราษฎรพึงหวังเกิดว่าราษฎรจะได้รับความบำรุง
 อย่างดีที่สุด ทุก ๆ คนจะมีงานทำ เพราะว่าประเทศเราเป็น
 ประเทศที่อุดมอยู่แล้วตามสภาพ เมื่อเราได้ยึดเงินที่พวกเจ้าได้
 รวบรวมไว้จากการ ทำนา บนหลังคน ตั้งหลายร้อยล้าน มาบำรุง
 ประเทศขึ้นแล้ว ประเทศจะต้องเฟื่องฟูขึ้นเป็นแน่นอน การ
 ปกครอง ซึ่งคณะ ราษฎร จะพึง กระทำ ก็คือ จะต้อง วาง โครงการ
 อาศัยหลักวิชาไม่ทำไปเดีมีอนคนตาบอด เช่น รัฐบาล ที่มีกษัตริย์
 อยู่เหนือกฎหมายมาแล้ว หลักใหญ่ ๆ ที่คณะราษฎรวางไว้
 มีอยู่ว่า

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่นเอกราช
 ในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของ
 ประเทศไว้ให้มั่นคง

2. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประ
 ทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก

3. จะต้องบำรุงความสุข สมบูรณ์ ของราษฎรในทาง
 เศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุก ๆ คนทำ
 จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

4. จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่ให้
 พวกเจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎรเช่นที่เป็นอยู่)

5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น

6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ราษฎรทั้งหลายจงพร้อมใจกันช่วยคณะราษฎร ให้ทำ
กิจอันจะคงอยู่ชั่วดินฟ้านี้ให้สำเร็จ คณะราษฎรขอให้ทุกคนที่มี
ได้ร่วมเข้ายึดอำนาจจากกษัตริย์เหนือกฎหมาย พึงตั้งอยู่ใน
ความสงบและตั้งหน้าทำมาหากิน อย่าได้ทำการใดๆ อันเป็น
การขัดขวางต่อคณะราษฎร การที่ราษฎรช่วยคณะราษฎรนี้
เท่ากับราษฎรช่วยประเทศและช่วยตัวราษฎร บุตรหลานเหลน
ของตนเอง ประเทศจะมีความเป็นเอกราชอย่างพร้อมบริบูรณ์
ราษฎรจะได้รับความปลอดภัย ทุกคนจะมีงานทำไม่ต้องอดตาย
ทุกคนจะมีสิทธิเสมอกันและมีเสรีภาพพ้นจากการเป็นไพร่ เป็น
ข้า เป็นทาสของพวกเจ้า หมดสมัยที่เจ้าจะทำนาบนหลัง
ราษฎร สิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนาคือความสุข ความเจริญอย่าง
ประเสริฐ ซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า “สรีอารย” นั้น ก็จะมี
บังเกิดแก่ราษฎรถ้วนหน้า”

จะเห็นได้ว่าแถลงการณ์ของ “คณะราษฎร” ดังกล่า
วนี้ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า

“ถ้ากษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบภายในกำหนด โดย

เห็นแก่ส่วนตนว่าจะถูกลดอำนาจลงมาก็คงได้ชื่อว่าทรยศต่อชาติ และก็เป็นกรณจำเป็นที่ประเทศจะต้องมีการปกครองอย่างแบบประชาธิปไตย”

และใน “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของอาจารย์ปรีดีฯ ในหมวดที่ 1 ว่าด้วย “ประกาศของคณะราษฎร” อาจารย์ปรีดีฯ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งดังนี้

“ถ้ารัฐบาลได้จัดวาง โครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล้ว การทำงานให้ราษฎรทุกคนทำไม่ปล่อยให้ราษฎรอดยากนั้น ย่อมเป็นทางที่รัฐบาลจะทำได้หาใช่เป็นการสุดวิสัยไม่ การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดิรมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลี่ยนนอกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญคือ

* บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ”

จากแถลงการณ์ของ “คณะราษฎร” และจาก “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จะชี้ให้เห็นว่า อาจารย์ปรีดีมีเจตนารมณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อประชาธิปไตยที่แท้จริง มิใช่ต้องการเปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการรูป

แบบหนึ่งมาเป็นระบอบเผด็จการอีกรูปแบบหนึ่ง ดังที่อาจารย์
ประเสริฐกล่าวหาแต่ประการใดไม่

แต่ที่เป็นไปไม่ได้ตามเจตนารมย์ก็เป็นดังที่อาจารย์ปรีดี ฯ
ได้กล่าวไว้ในคำขวัญและบทความ ที่มอบให้แก่คณะกรรมการ
จัดงานสังสรรค์ชาวธรรมศาสตร์ในสหราชอาณาจักร (อังกฤษ)
ประจำปี 2516 ซึ่งมีข้อความเกี่ยวกับความล้มเหลวของการ
ปฏิวัติประชาธิปไตย ดังนี้

“ก. คณะราษฎรมีความผิดพลาดหลายประการ อัน
เป็นผลประจักษ์อย่างหนึ่งที่เราเห็นว่ามีความแตกแยกกันภายใน
คณะราษฎร ปัญหาที่จะต้องพิจารณาคือ เหตุใดคณะราษฎร
จึงมีความแตกแยกกัน ความแตกแยกกันนั้นเกิดขึ้นเพราะความ
แตกต่างกันในระดับจิตสำนึกแห่งความเสียสละ การเห็นแก่ตัว
ภายหลังที่ได้ชัยชนะก้าวแรกแล้ว และแตกต่างกันในทรรศนะ
ทางสังคม ที่แต่ละคนและกลุ่มบุคคลที่มีซากทรรคนะเก่าค้างอยู่
น้อยบ้างมากบ้าง สมาชิกทุกคนมีทรรศนะตรงกันและยอมพลีชีพ
ร่วมกันเฉพาะการล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เท่านั้น เมื่อ
ได้ชัยชนะก้าวแรกแล้วได้แตกแยกกันตามทรรศนะคงที่ ถอยหลัง
ก้าวหน้า ที่แต่ละคนแต่ละกลุ่มมีอยู่ ฝ่ายทรรคนะคงที่ก็พอใจที่
ล้มระบอบสมบูรณาฯ แล้ว ฝ่ายก้าวหน้าต้องการพัฒนาประ-

เทศให้เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ฝ่ายถอยหลังต้องการปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการที่แม้นดูผิวเผินว่าเป็นคนละอย่างกับระบอบทาส แต่ถ้าวิจารณ์ให้ถ่องแท้คือ การปกครองอย่างระบอบทาสที่ถอยหลังไปยิ่งกว่าระบบศักดินา”

อาจารย์ปรีดียังได้กล่าวถึงความเป็นมาของระบอบเผด็จการที่เกิดขึ้นในคณะราษฎร ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีความบางตอนว่าดังนี้

“มีหลายท่านที่หวังดีในสมัยนั้นได้วิจารณ์ว่า ข้าพเจ้ามิได้ถอดถอนบทเรียนจากการที่ขุนยัคเข็น ได้มอบอำนาจให้หยวนซีไชขุนนางแห่งระบอบเก่าของจีนเป็นประมุข ของรัฐบาลจีน ภายหลังที่การอภิวัฒน์ ค.ศ. 1911 ของจีนได้ชัยชนะก้าวแรกแล้ว จึงเป็นเหตุให้หยวนซีไชทำลายชัยชนะก้าวแรกของการอภิวัฒน์นั้น แล้วตนเองได้ดำเนินถอยหลังเข้าคลองทีละขั้น ๆ แล้วก็สถาปนาตนเองเป็นจักรพรรคคังจิน (อยู่ได้ชั่วคราวก็ถึงแก่กรรม) ข้าพเจ้ายอมรับว่าข้าพเจ้าผู้เดียวที่ทำผิดในการเสนอคณะราษฎรให้เชิญพระยามโนปกรณวัธ เป็นหัวหน้ารัฐบาล เพราะสมาชิกคณะราษฎรอื่นๆ มิได้คุ้นเคยกับพระยามโนปกรณวัธมาก่อนเท่ากับข้าพเจ้า ที่ได้เคยร่วมงานกับท่านผู้นี้ในกรมร่างกฎหมายและในการร่วมเป็นกรรมการสอบไล่นักเรียนกฎหมาย

หลายครั้ง จึงได้มีการสนทนากับท่านผู้คนที่แสดงว่าท่านนิยมประชาธิปไตย และการปฏิบัติของท่านในระหว่างเป็นอธิบดีศาลอุทธรณ์นั้น แสดงว่าท่านกล้าตัดสินใจโดยมิได้เกรงกลัวอำนาจสมบรวณา ซึ่งนักเขียนกฎหมายหลายคนสมัยนั้นนิยมชมชอบท่าน ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าท่านมีลักษณะต่างกับหยวนซีไฮที่เคยทรยศต่อพระเจ้าจักรพรรดิกรุงสุยของจีน ที่ประสงค์จะพระราชทานระบบรัฐธรรมนูญให้แก่จีน ข้าพเจ้ามีความผิดที่ไม่ได้วิจารณ์ให้ลึกซึ้งว่าพระยามโนปกรณวัฑ เป็นบุคคลที่มีซากความคิดแห่งระบบเก่าเหลืออยู่มาก แต่ข้าพเจ้าขอให้ความเป็นธรรมแก่พระยามโนปกรณวัฑ ว่า ถ้าโดยลำพังท่านผู้เดียวแล้วก็ไม่สามารถที่จะกระทำการได้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยได้ หากท่านได้รับความสนับสนุนจากบางส่วนของ คณะราษฎรเอง ที่มีพรรคคนอื่นเป็นซากตกค้างมาจากระบบเก่า และบุคคลอื่นๆ ที่เป็นขุนนางเก่าที่ได้รับเชิญให้เข้ามาร่วมรัฐบาล

“ พันเอกพระยาพหลฯ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากพระยามโนปกรณวัฑ ได้ดำเนินกิจการบ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตยทุกประการ และเมื่อถึงกำหนดออกตามวาระที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญก็ได้ลาออก โดยพันเอกหลวงพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีสืบแทนต่อมา

“ในระยะแรกที่พันเอกหลวงพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรี นั้น ได้ดำเนินกิจการบ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตย มีอยู่อย่างหนึ่งที่ปฏิบัติผิดไปจากอุดมคติเดิมของคณะราษฎร ที่นายทหารในยามปกติมียศอย่างสูงเพียงแค่นายพันเอกเท่านั้น แต่หลวงพิบูลฯ ได้รับแต่งตั้งจากผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เป็นนายพลตรี

“ครั้นอยู่มาไม่นาน ก็มีบุคคลที่มีพรรคเน่สืบเนื่องจากระบบทาส สนับสนุนให้หลวงพิบูลฯ ปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการนาซีและฟาสซิสต์ ซึ่งเป็นการปกครองราชวรอย่างทาส คนสมัยนั้นได้กล่าวขวัญกันถึงว่า มีบางคนได้เข้าไปกราบไหว้ว่าได้แลเห็นแสงรัศมี อันเป็นอภินิหาร ออกจากกายของหลวงพิบูลฯ คำเล่าลือนั้นอาจขยายมากเกินไป ความจริงมีเพียงว่า ในคำวันหนึ่งมีการแสดงละครที่วังสวนกุหลาบในโอกาสวันเกิดของหลวงพิบูลฯ ข้าพเจ้ากับเพื่อนก่อการหลายคน ได้รับเชิญไปในงานนั้นด้วย ซึ่งมีชีวิตอยู่ในขณะนั้นยังคงจำกันได้ว่า หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้นำละครมาแสดง และในบางฉากท่านผู้นำก็แสดงเองด้วย มีฉากหนึ่งแสดงถึงระบำผองไก่ (หลวงพิบูลฯเกิดปีระกา) ระบำผองนั้นแสดงว่าคนมีบุญได้มาจุติ

เกิดในปีระกาซึ่งเป็นมิ่งขวัญของชาติไทย อีกฉากหนึ่งหลวง
 วิจิตรวาทการแสดงเป็นชายชรามั่งคั่ง เมื่อได้ออกมาเห็น
 หลวงพิบูลฯผู้มีบุญแล้วได้กราบอภิวาทวันทา ความมั่งคั่ง
 ของชายชรานั้นก็หมดสิ้นไป หลวงพิบูลฯได้หันหน้ามาทางข้าพ
 เจ้าแสดงอาการขวยเขิน แล้วหันไปประนมมือรับไหว้หลวงวิ
 จิตรวาทการ ข้าพเจ้าเห็นว่าขณะนั้นหลวงพิบูลฯ ก็ยังไม่คิดที่จะ
 เป็นผู้เผด็จการ แต่ต่อมาเมื่อซากทรรคนะเก่าของบุคคลอีกหลาย
 คนได้สับสนุนบ่อย ๆ ครองเข้า รวมทั้งมีพวกที่ได้ฉายาว่าจตุส
 ตมภ์ที่คอยยกยอปอขึ้น ก็ทำให้หลวงพิบูลฯ ซึ่งเดิมเป็นนักประ
 ชาธิปไตยได้เคลิบเคลิ้มเปลี่ยนจากแนวทางเดิมไป....

“ต่อมาคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมา
 ภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตั้งให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็น
 ผู้บัญชาการทหารสูงสุด อันเป็นโอกาสให้จอมพล ป. พิบูลสง
 คราม ดำเนินการปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการยิ่งชน
 แล้วได้นำประเทศเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2

“เมื่อการปฏิบัติของจอมพล ป. นำความเสียหายทั้งภายในและภายนอกมาสู่ประเทศชาติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง
 ประเภทที่ 1 และประเภทที่ 2 ซึ่งมีสมาชิกคณะราษฎรที่รักษา

อุดมคติประชาธิปไตยอยู่ด้วยนั้น ได้พร้อมใจกันจัดการโดยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายให้จอมพล ป. ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีข้าพเจ้าในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็ได้ปฏิบัติการตามความต้องการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น แล้วต่อมาข้าพเจ้าในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ได้ประกาศพระบรมราชโองการปลดจอมพล ป. จากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด”

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้ เป็นการยืนยันบอกให้รู้ว่าอาจารย์ปรีดีเป็นฝ่ายประชาธิปไตย อย่างแน่นอน แต่เป็นฝ่ายข้างน้อยในคณะราษฎร จึงไม่สามารถนำการปฏิวัติประชาธิปไตยไปสู่ความสำเร็จได้ ถ้อยวิจรรย์ของอาจารย์ประเสริฐจึงเป็นข้อกล่าวหาที่รุนแรงเกินไปและไม่ตรงตามความเป็นจริงแห่งประวัติศาสตร์ เสมือนหนึ่งกล่าวหาสมภารผู้บริสุทธิ์ว่าเป็นปราชิกร่วมกับพระลูกวัดที่ปราชิก

ข้อ 4. บทความของอาจารย์ประเสริฐฯ กล่าวว่า “เมื่อพูดถึง อาจารย์ปรีดี ในฐานะที่ท่านเป็น ผู้นำของการ ปฏิวัติประชาธิปไตยของคณะราษฎรผมมีแต่การตำหนิอย่างเดียว.....จะต้องตำหนิ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งสองต่อสองและต่อมวล

ทน ทั้งเมื่อยังไม่ตายและเมื่อตายไปแล้ว เพราะถ้าจะทำการ
ปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศไทยให้สำเร็จ ก็จะต้องทำหนี
อาจารย์ปรีดีในการนำการปฏิวัติที่ผิดพลาด”

ก็เป็นดังที่ผมกล่าวไว้แล้วแต่เบื้องต้นว่า ผมเห็นด้วย
ในหลักการที่จะวิจารณ์หรือประเมินผลงาน หรือพฤติกรรมทาง
การเมืองของอาจารย์ปรีดี เพื่อจะได้เป็นบทเรียนของคนรุ่นนี้
และรุ่นต่อไป

ในกรณีนี้อาจารย์ ปรีดีเองก็ได้วิจารณ์ ความ ผิดพลาด
ของท่านเองไว้อย่างมากมายหลายแห่ง ดังที่ผมยกมากล่าวไว้
บ้างแล้วในข้อก่อน และดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ “ตะวันใหม่”
ในโอกาสที่ท่านอายุครบรอบ 80 ปี เมื่อ 11 พฤษภาคม 2523
ซึ่งนิตยสาร “ตะวันใหม่” ได้ถามท่านว่า “จุดอ่อนของการ
เคลื่อนไหวประชาธิปไตยเมื่อปี 2475 คืออะไร จึงทำให้ระบอบ
ประชาธิปไตยของประเทศไทยยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้ จริงจนทุก
วันนี้”

อนึ่ง อาจารย์ปรีดีตอบถึงจุดอ่อนของคณะราษฎร

“ประการที่ 1 ขาดการศึกษาถึงกฎแห่งความขัดแย้ง
ในขบวนการเมืองและตัวอย่างในประวัติศาสตร์ จึงทำให้สมา-

ซีกส่วนมากขาดความระมัดระวังต่อการที่ สมาชิกจำนวนหนึ่งพ้น
จากทรรณะเผด็จการทาส-ศักดินาซึ่งเป็น “การโต้ถ่วง”
ต่อการถ่วงซึ่งตนเองได้เคยพลีชีพพร้อมกับคณะ

“ประการที่ 2 คิดแต่เพียงเอาชนะทาง “ยุทธวิธี”
ในการยึดอำนาจรัฐเป็นสำคัญ โดยมีได้คิดให้รอบคอบว่าจะ
รักษาระยะไว้ได้อย่างไรจึงจะไม่ถูก “การโต้ถ่วง” ซึ่งจะ
ทำให้ชาติต้องเดินถอยหลังเข้าคลอง

“ประการที่ 3 นอกจากท่านหัวหน้าคณะราษฎร 3
ท่าน คือ พระยาพหลพลพยุหเสนา, พระยาทรงสุรเดช, พระยา
ฤทธิอัคนย์ มีความรู้ความชำนาญการทหารสามารถนำคณะยึด
อำนาจรัฐได้สำเร็จแล้ว ส่วนสมาชิกหลายคนแม้มีความรู้ทาง
ทฤษฎีวิชาเกี่ยวกับการสถาปนาประเทศ แต่ก็ขาดความชำนาญ
ในการปฏิบัติ และขาดความชำนาญในการติดต่อกับราษฎรอย่าง
กว้างขวาง

“ประการที่ 4 การเชิญท่านข้าราชการเก่ามาร่วมบริหาร
ประเทศนั้น ผมหวังให้ท่านเหล่านั้นก้าวหน้ามากขึ้นไปกว่าที่
ท่านจะทำได้ จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงใน
การถ่วง ถึงกับมีการปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญถาวร
ฉบับ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475”

และอาจารย์ปรีดี ได้วิจารณ์ความผิดพลาดของท่านอีกครั้งหนึ่ง ในการให้สัมภาษณ์แก่นิตยสาร “เอเชียวิค” ฉบับวันที่ 28 ธันวาคม 1979-4 มกราคม 1980 มีความตอนหนึ่งที่ท่านกล่าวถึงความผิดพลาดของท่านดังนี้

“ในปี ค.ศ. 1925 เมื่อเราเริ่มจัดตั้งกลุ่มแกนกลางของพรรคอภิวัดน์ในปารีส ข้าพเจ้ามีอายุเพียง 25 ปีเท่านั้น หนุ่มมาก หนุ่มที่เดียว ขาดความชัดเจน แม้ว่าข้าพเจ้าได้รับปริญญาแล้วและได้คะแนนสูงสุด แต่ก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าทางทฤษฎี (ของกฎหมายเปรียบเทียบ) ข้าพเจ้าไม่มีความเจนจัด และโดยปราศจากความเจนจัด บางครั้งข้าพเจ้าประยุกต์ทฤษฎีอย่างนักตำรา ข้าพเจ้าไม่ได้นำเอาความเป็นจริงในประเทศของข้าพเจ้ามาคำนึงด้วย ข้าพเจ้าติดต่อกับประชาชนไม่พอ ความรู้ทั้งหมดของข้าพเจ้าเป็นความรู้ตามหนังสือ ข้าพเจ้าไม่ได้เอาสาระสำคัญของมนุษย์มาคำนึงด้วย ให้มากเท่าที่ข้าพเจ้าควรจะมี ในปี ค.ศ. 1932 ข้าพเจ้าอายุ 32 ปี พวกเราได้ทำการอภิวัดน์ แต่ข้าพเจ้าก็ขาดความชัดเจน และครั้นข้าพเจ้ามีความชัดเจนมากขึ้น ข้าพเจ้าก็ไม่มีอำนาจ”

ดังกล่าวนี้อาจเป็นคำสารภาพผิดหรือการวิจารณ์ตนเองของอาจารย์ปรีดี ต่อบทบาททางการเมืองของท่านที่ผ่านมา แต่

อาจารย์ประเสริฐ มุ่งวิจารณ์อาจารย์ปรีดี ไปในประเด็นที่ว่า (อาจารย์ปรีดีไม่ใช่ชนกประชาธิปไตย แต่เป็นเผด็จการ (อีกรูปแบบหนึ่ง) โดยเฉพาะอาจารย์ประเสริฐ อ้างข้อเขียนของอาจารย์ปรีดี ที่เขียนอธิบายคำ REVOLUTION ว่า “ในขณะนั้นคำว่า REVOLUTION ยังไม่ได้แปลเป็นศัพท์ว่าปฏิวัติ จึงแปลเป็นคำธรรมดาว่า เปลี่ยนแปลงการปกครองจากกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมาย” แล้วอาจารย์ประเสริฐ ก็สับอาจารย์ปรีดีฉับเข้าให้ว่า “โดยไม่ได้อธิบายให้ชัดเจนว่าระบอบการปกครองที่กษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายนั้น เป็นระบอบอะไร เราจึงไม่รู้ว่าจะบอบที่จะ สร้างขึ้น ใหม่ตาม ทรรศนะของอาจารย์ ปรีดีนั้นเป็นระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบเผด็จการ เพราะระบอบที่กษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายนั้น อาจเป็นระบอบประชาธิปไตยก็ได้ อาจเป็นระบอบเผด็จการก็ได้ แสดงว่าความต้องการของอาจารย์ปรีดีนั้น ขอแต่ให้เป็นระบอบที่กษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายก็แล้วกัน” และครั้นแล้วอาจารย์ประเสริฐ ก็ได้สรุปลงว่า

“กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว อาจารย์ปรีดีไม่ได้คิดที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบเผด็จการเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบเผด็จการรูปหนึ่ง

เป็นระบอบเผด็จการอีกรูปแบบหนึ่งเท่านั้นเอง ไม่ว่าจะ
โดยตัวหรือไม่วัตว์”

ความข้อนี้บางทีอาจารย์ประเสริฐจะลืมไปว่าคำ Revolution โดยความเข้าใจของคนทั่วไปที่รู้จักคำนี้ ในความหมายทางการเมือง แม้แต่ขบวนการที่เรียกร้องให้มีรัฐสภา “ตมา” เมื่อปี ค.ศ. 1905 เลนินก็ยังเรียกขบวนการนั้นว่า Revolution หมายถึงการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้น คือเปลี่ยนจากระบอบสังคมที่ล้าหลัง ไปสู่ระบอบสังคมที่ก้าวหน้าไม่ใช่ย้อนถอยหลังเข้าคลอง หรือไม่ใช่เปลี่ยนระบอบใหม่ให้กลับไปสู่ระบอบเก่าซึ่งเรียกว่า Reaction หรือปฏิกิริยา ก็เห็นจะมีแต่ “คณะปฏิวัติ” ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และผู้ติดตามจอมพลสฤษดิ์เท่านั้น ที่ใช้คำ Revolution หรือปฏิวัติผิดความหมายไป จากพฤติกรรมของคณะนั้นที่เป็น Reaction หรือปฏิกิริยา

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนของอาจารย์ปรีดีดังกล่าว หรือข้อเขียนของท่านผู้ใดก็แล้วแต่ ที่แสดงออกถึงความมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 ภายหลังจากที่การเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ผ่านไปแล้ว คือภาย

หลัง 24 มิถุนายน 2475 นั้น ย่อมไม่สำคัญไปกว่าเจตนารมณ์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่แสดงออกโดยแถลงการณ์ยึดอำนาจของคณะราษฎรที่ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นผู้อ่านแถลงการณ์ฉบับนั้น ซึ่งได้บอกไว้อย่างชัดแจ้งในแถลงการณ์นั้นแล้วว่า

“...มีความจำเป็นที่ประเทศชาติ จะต้องมีการปกครองอย่างประชาธิปไตย”

ข้อ 5 ถึงแม้ว่าอาจารย์ ประเสริฐจะวิจารณ์ อาจารย์ปรีดี ๖ ว่าคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองจากเผด็จการรูปแบบหนึ่งมาเป็นเผด็จการอีกรูปแบบหนึ่งก็ตาม แต่บทความของอาจารย์ ประเสริฐ ๖ กลับยกย่องรัฐธรรมนูญฉบับ 27 มิถุนายน 2475 ว่าเป็นประชาธิปไตยดังนี้

๗ “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 ซึ่งอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ร่าง มาตรา ๑ บัญญัติว่า “อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย” ซึ่งแสดงว่าเป็นระบอบประชาธิปไตย เพราะระบอบประชาธิปไตยก็คือระบอบที่อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎร (ต่อมาอำนาจสูงสุดของประเทศใช้ศัพท์ว่าอำนาจอธิปไตย และราษฎรใช้ว่าปวงชน)”

จากข้อความข้างต้นนี้ แสดงว่าอาจารย์ประเสริฐยอม
รับว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475
เป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสะท้อนออก
ในรูปของพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว
ที่ร่างโดยอาจารย์ปรีดี

ครั้นแล้วอาจารย์ประเสริฐก็ได้วิจารณ์ต่อไปว่า

“ต่อมาได้ตั้งคณะ กรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร
ซึ่งมีอาจารย์ ปรีดีเป็นกรรม การร่าง คนสำคัญที่สุดในคณะกรรม
การชุดนั้น รัฐธรรมนูญถาวรดังกล่าวประกาศใช้เมื่อวันที่ 10
ธันวาคม 2475 หัวใจของรัฐธรรมนูญฉบับนั้นคือ ยกเลิก
ระบอบประชาธิปไตย โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 2 ว่า “อำนาจ
อธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยาม” จะเห็นได้ว่ารัฐธรรม-
นูญฉบับแรกบัญญัติให้อำนาจอธิปไตย เป็นของ ปวงชนชาว
สยามแต่รัฐธรรมนูญฉบับที่สองบัญญัติให้อำนาจอธิปไตย มา
จากปวงชนชาวสยาม รัฐธรรมนูญฉบับนี้ร่างโดยคน ๆ เดียว
กันคืออาจารย์ปรีดี แต่มีหลักสาระสำคัญตรงกันข้าม คืออำนาจ
อธิปไตยเป็นของปวงชนนั้นเป็นระบอบประชาธิปไตย (โดยหลัก
การ) แต่อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนนั้น หมายความว่า

อำนาจอธิปไตยไม่ได้เป็นของปวงชน แต่เป็นการบิดเบือนและหลอกลวงประชาชนโดยใช้ถ้อยคำใกล้เคียงกันให้เข้าใจผิด และนำไปสู่ข้อยุติว่าการเลือกตั้งคือระบอบประชาธิปไตย”

บทความวิจารณ์ในตอนนี้อาจจะจับประเด็นได้ดังนี้คือ

1. อาจารย์ปรีดีเป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม 2475 ซึ่งเป็นกรรมการคนที่สำคัญที่สุด

2. รัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม 2475 ได้เปลี่ยนหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่ปรากฏในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว จากข้อบัญญัติที่ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวสยาม” มาเป็น “อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวสยาม” ซึ่งอาจารย์ประเสริฐเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนจากระบอบประชาธิปไตยเป็นเผด็จการ

จากประเด็นดังกล่าวนี้ ผมขอทำความเข้าใจให้ปรากฏในต้นฉบับ

1. รายงานการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2475 วันอังคารที่ 28 มิถุนายน 2475 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม รายงานการประชุมบันทึกไว้ว่า

“หลวงประดิษฐมนูธรรมแถลงว่า ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับนี้เป็นธรรมนูญชั่วคราว เพราะว่าเราได้สร้าง

ขึ้นด้วยเวลาคุณถูกละหุกระหนัสนั้น อาจจะยังมีที่บกพร่องอยู่บ้าง
ก็ได้ จึงควรที่จะได้มีความรู้ความชำนาญในการเป็นอนุกรรมการ
การตรวจแก้ไขเพิ่มเติมเสียใหม่ให้เรียบร้อยบริบูรณ์

“เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (ประธานสภาฯ) กล่าวว่า
ถ้ากระนั้นขอให้ท่านเลือกผู้ควรเป็นอนุกรรมการชั้นชุดหนึ่ง แล้ว
จะได้มอบให้ร่างธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนี้แก้ไขเพิ่มเติมต่อ
ไป

“ที่ประชุมตกลงเลือก
พระยามโนปกรณนิติธาดา
พระยาเทพวิทูร
พระยามานวราชเสวี
พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์
พระยาปริยธาดาญเบศร์
หลวงประดิษฐมนูธรรม
หลวงสินาดโยธารักษ์

ต่อมาในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 27/2475
พระยามโนปกรณฯ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้
เสนอขอแต่งตั้งอนุกรรมการอีก 2 ท่าน คือ

พระยาศรีวิสารวาจา และ

พระยาราชวังสัน

รวมทั้งหมดเป็น 9 ท่านด้วยกัน ในจำนวน 9 ท่านนี้ มีอาจารย์ปรีดี (หลวงประดิษฐมนูธรรม) แต่เพียงท่านเดียวเท่านั้นที่เป็นเลขาธิการของ “คณะราษฎร” อีก 8 ท่านเป็นบุคคลภายนอกที่ส่วนมากก็ฝากฝังอยู่ในระบอบเก่า ซึ่งได้แสดงบทบาทได้การปฏิวัติอย่างชัดแจ้งในเวลาต่อมา และจากรายชื่ออนุกรรมการซึ่งเป็นชั้นพระยาถึง 7 ท่าน แต่ละท่านก็ข้าราชการงานเมืองมามากมาย เป็นพระยาที่มีนายากันทั้งนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้อาจารย์ ประเสริฐจะมากำหนดให้อาจารย์ ปรีดี ซึ่งในขณะนั้นท่านมีบรรดาศักดิ์เป็นแค่หลวงและมีอายุเพียง 32 ปีเท่านั้น “เป็นกรรมการคนสำคัญที่สุดในคณะกรรมการชุดนั้น” ได้อย่างไรกัน และแม้เมื่อคณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วนำเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่งก็ตาม แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวชุดนั้น “คณะราษฎร” เป็นผู้แต่งตั้งเข้าไปจำนวน 70 ท่าน ทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวสยาม และในจำนวน 70 ท่านนี้ ที่เป็นเลขาธิการของ “คณะราษฎร” แท้ๆ มีเพียง 31 ท่าน อีก 39 ท่านเป็นบุคคลภายนอก อาจารย์ปรีดีได้เขียนไว้ในสาส์นถึงอดีต

นายกรัฐมนตรีสัญญา ธรรมศักดิ์ มีข้อความในประเด็นนี้ว่า
ดังนี้

“๔. บางคนไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วนว่า ผู้แทนราษฎรชั่วคราวจำนวน 70 คน ซึ่งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารในนามคณะราษฎร ตั้งขึ้นตามธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับ 27 มิถุนายน นั้นคือใครบ้าง โดยผู้ไม่รอบคอบนั้นอ่านแต่ตัวหนังสือ เมื่อเห็นว่าเป็นเรื่องของผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารก็คิดเสียว่าเป็นเรื่องอย่างจอมพลสฤษดิ์หรือจอมพลถนอม แต่งตั้งขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ผมจึงขอให้บัณฑิตนักศึกษานักเรียนและมวลราษฎรที่สนใจโปรดอ่านราชกิจจานุเบกษาว่า ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารในนามคณะราษฎร มิได้แต่งตั้งพวกของตัวเองเท่านั้น หากตั้งท่านผู้สูงนั้นตรัสคัดจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นส่วนมากกว่าสมาชิกคณะราษฎร เอง คือ เจ้าพระยา 3 ท่าน คือ (1) มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาวงศาณประพันธ์ ผู้ซึ่งเป็นพระอัยยกา (ตา) ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถองค์ปัจจุบัน (2) มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาพิชัยญาติ (3) มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี รองลงไปมีนายพลตรี มหาเสวกตรี มหาอำมาตย์ตรีและโท

ที่มีบรรดาศักดิ์พระยา 15 คน รองต่อไปมีนายพันเอก นาย
 นาวาเอก นายพันตำรวจเอก อำมาตย์เอก ที่มีบรรดาศักดิ์
 พระยา 6 คน ที่มีบรรดาศักดิ์พระ 3 คน ที่มีบรรดาศักดิ์หลวง
 20 คน นอกนั้นไม่มีบรรดาศักดิ์ ในจำนวนนั้นมีเชื้อราชตระกูล
 หลายท่าน คือ ท่านเจ้าพระยาวงศาฯ แห่งราชตระกูล “สนธิ-
 วงศ์ฯ” ท่านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์ฯ แห่งราชตระกูล “เทพหัสดินฯ”
 ท่านเจ้าพระยาพิชัยญาติ แห่งราชินิกุล “บุณนาค”
 พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ แห่งราชตระกูล “อิศรศักดิ์” หลวง
 เตชาทิวงศ์ฯ แห่งราชตระกูล “เตชาทิวงศ์ฯ” หลวงสุนทรเทพ-
 หัสดิน แห่งราชตระกูล “เทพหัสดินฯ” หลวงดำริวิศิธรานุวรรต
 แห่งราชตระกูล “ศิคราษฎรฯ” หลวงเดชดหกรณ์และหม่อม
 หลวงอุดมฯ แห่งราชตระกูล “สนธิวงศ์ฯ” ซึ่งทั้ง 2 ท่านหลัง
 นี้เป็นพระมาตุลา (ลุง) ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถองค์ปัจจุบัน
 ในจำนวนผู้แทนราษฎรชั่วคราว 70 คน นั้น มีสมาชิกคณะราษฎร
 เพียง 31 คนเท่านั้น

“เมื่อนิสิต นักศึกษา นักเรียน และมวลราษฎรทราบ
 ข้อ” ผู้แทนราษฎรชั่วคราว “ตามฉบับ 27 มิถุนายน 2475
 ซึ่งเป็นผู้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ 10 ธันวาคม ก่อนเสนอพระ-

ปกเกล้าฯ แล้ว ท่านผู้สนใจที่มีใจเป็นธรรม ก็ย่อมเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญ 10 ธันวาคม 2475 นั้น ท่านที่เป็นราชตระกูลกับ ราชินิกุลรวมทั้งผู้ที่มิได้มีฐานะดังกล่าวแล้วคือ สืบสกุลมาจาก ราษฎรธรรมดาสามัญ ได้ร่วมมือกันเป็นเอกฉันท์ในการพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญ 10 ธ.ค. 2475 แล้วลงมติเห็นชอบพ้อง กันให้นำเสนอพระมหากษัตริย์ทรงพิจารณาอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะ ลงพระปรมาภิไธยในพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญ”

ดังนี้, จะเห็นได้ว่าแม้ในสภาผู้แทนราษฎรที่พิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญ 10 ธ.ค. 2475 ส่วนข้างมากก็เป็นพวกนอก คณะราษฎรและเป็นพวกฝ่ายเจ้าเสียเป็นส่วนใหญ่ ที่อาจารย์ ประเสริฐกล่าวว่าอาจารย์ปรีดีเป็นกรรมการคนสำคัญที่สุด ใน ทำนองขันทายขปลายเป็น จึงไม่ถูกต้อง

2. ดังกล่าวแล้วว่า อาจารย์ปรีดีไม่ใช่กรรมการที่ สำคัญที่สุดทั้งในคณะอนุกรรมการและในสภาผู้แทนราษฎร จึง ไม่สามารถปกาสติให้รัฐธรรมนูญฉบับนั้นเป็นไปตามปรารถนา ของตนแต่ลำพังผู้เดียวได้

ดังนั้นถ้าอาจารย์ประเสริฐจะถ้อยถ้อยคำในบทบัญญัติที่ ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวสยาม” กลาย

มาเป็น “อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวสยาม” เป็น
 สาระสำคัญผมก็เห็นชอบด้วย แต่ที่จะ โยนความผิดไปให้
 อาจารย์ปรีดีแต่เพียงผู้เดียวในประเด็นนี้ ผมไม่เห็นด้วย ก็ตั้ง
 เหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว ความผิดของอาจารย์ปรีดีถ้าจะมี ผม
 เห็นว่ามีอยู่ประการเดียวคือ ความไม่มีจิตใจเป็นนักปฏิวัติ
 อย่างถึงที่สุด

แต่อย่างไรก็ดี ทั้ง ๆ ที่อาจารย์ประเสริฐว่า รัฐธรรมนูญ
 ฉบับ 10 ธ.ค. 2475 เป็นรัฐธรรมนูญเผด็จการเสียแล้ว เพราะ
 เปลี่ยนถ้อยคำในบทบัญญัติเรื่องอำนาจอธิปไตยจาก “เป็น
 ของ” มาเป็น “มาจาก” ดังนั้นการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ
 เผด็จการในระบอบเผด็จการจะทำให้การเลือกตั้งเป็นประชาธิปไตย
 ไม่ได้ แต่อาจารย์ประเสริฐกลับมาเขียนวิจารณ์ไว้อีก
 ตอนหนึ่งว่า

“การเลือกตั้งเป็นหลักการของทุกระบอบ หากใช้เป็น
 หลักการปกครองแต่เฉพาะ ของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้นไม่
 ในระบอบเผด็จการก็มีเลือกตั้ง ในระบอบคอมมิวนิสต์ก็มีการ
 เลือกตั้ง หากแต่เนื้อหาของการเลือกตั้งแตกต่างไปจากการ
 เลือกตั้งของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น เช่นการเลือกตั้งครั้ง

ที่แล้ว (18 เมษายน 2526—สุพจน์) มีเนื้อหาแตกต่างจากการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2476 และ 2480 อย่างเปรียบเทียบไม่ได้ การเลือกตั้ง พ.ศ. 2476 และ 2480 เป็นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย จึงไม่มีเรื่องชั่วคราวสามัญ”

๕ ก็การเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2476 กับ 2480 ที่อาจารย์ประเสริฐ ชมเชยยกย่องว่า “เป็นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย” นั้น ก็เลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญ 10 ธ.ค. 2475 ที่มีบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจอธิปไตยว่า “มาจากปวงชนชาวสยาม” ซึ่งอาจารย์ประเสริฐถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญเผด็จการ แต่ทำไมการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญเผด็จการเช่นนี้ จึงกลายเป็นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยไปได้ ดังที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวชมเชย

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ จึงแสดงให้เห็นว่าแม้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรว่า อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวสยาม ผลทางการปฏิบัติก็เหมือนกัน คือการเลือกตั้ง และแม้จะไม่จารึกเรื่องอำนาจอธิปไตยเอาไว้เลยไม่ว่าจะ “เป็นของ” หรือ “มาจาก” อย่างอังกฤษซึ่งไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร แต่อังกฤษก็มีการเลือกตั้งตามขนบธรรมเนียมประเพณีของระบอบประชาธิปไตย และ “อำนาจ

อธิปไตย” ของพลเมืองอังกฤษก็เป็นทั้ง “เป็นของ” และ “มาจาก” โดยไม่ต้องจารึก

ผมจึงมีความเห็นว่าคำพิพากษาแต่บทบัญญัติเรื่องอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวสยาม หรือมาจากปวงชนชาวสยาม ที่จารึกไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น ไม่มีบทบาทสำคัญอะไรมากนักที่จะทำให้เป็นประชาธิปไตย หรือ เผด็จการ เพราะบทบัญญัติดังกล่าวนี้ว่ากันโดยที่จริงแล้วเป็นคำมั่นสัญญา หรือสัญญาประชาคมอันเป็นนามธรรมเท่านั้น ส่วนบทบัญญัติอื่น ๆ ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมตามสัญญาประชาคม นี่จึงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญที่จะบ่งบอกว่าเป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการ

แต่ก็นั่นเอง ระบอบประชาธิปไตยย่อมสะท้อนออกซึ่งรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยเสมอ แต่รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยย่อมมีได้ทั้งในระบอบประชาธิปไตยและเผด็จการ

ก็อย่างเช่น รัฐบาล พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนาฯ สืบต่อจากรัฐบาลพระยามโนปกรณีย์ และรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่สืบต่อจากรัฐบาลพระยาพหลฯ ต่างก็อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ 10 ธ.ค. 2475 ฉบับเดียวกันทั้ง 3 รัฐบาล แต่

รัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนาเพียงรัฐบาลเดียวเท่านั้นที่ถือ
กันว่าเป็นประชาธิปไตย ส่วนรัฐบาลพระยามโนปกรณ ๖ และ
รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นเผด็จการ

แต่อย่างไรก็ดี ผมก็เห็นด้วยกับอาจารย์ประเสริฐในประ-
เด็นอำนาจอธิปไตย ที่ควรจะจารึกให้ถูกต้องตามความหมาย
ของระบอบประชาธิปไตย ที่ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงนามธรรมที่
เป็นคำมั่นสัญญาหรือสัญญาประชาคมว่า “อำนาจอธิปไตย
เป็นของปวงชนชาวไทย” แทนที่จะใช้ถ้อยคำว่า “มาจาก”
เพราะโดยความหมายของคำว่า “เป็นของ” กับ “มาจาก”
นั้นย่อมแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด อย่าง “ข้าวมาจากชาวนา”
แต่ “เป็นของเจ้าแก้งสามเฒ่า” ดังนั้นต้น หรือ “อำนาจ
อธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย” (โดยผ่านทางการเลือก
ตั้ง แต่ “เป็นของชนกลุ่มน้อย” (รู้ได้จากการที่พรรคการเมืองต่าง ๆ
พากันปกป้องรักษาแต่ผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย
หัวรั้นตระกูล) ด้วยการที่เปิดโอกาสให้คนกลุ่มน้อยกดขี่ขูดรีด
คนส่วนใหญ่ของประเทศได้ตามอำเภอใจตามกลไก ของระบอบ
ทุนนิยมผูกขาด

แต่ถึงแม้ว่าจะจารึกไว้ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของ
ปวงชนชาวไทย” หากไม่เปลี่ยนโครงสร้างของระบอบการปก-

ครองให้เป็นประชาธิปไตยแล้ว ก็หามีความหมายแต่ประการใด
ไม่ อำนาจอธิปไตยตามความเป็นจริงก็คงเป็นของคนกลุ่มน้อย
อยู่เช่นเดิม

ข้อ 6. บทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐ ได้สรุปลง
ในตอนนั้นว่า หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยคืออำนาจอธิปไตยของปวงชนและเสรีภาพของบุคคล

“เมื่อได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า อาจารย์ปรีดีได้ทำลายอธิปไตยของปวงชนอย่างไร ต่อไปนี้จะขอชี้แจงให้เห็นในแง่ที่ว่า อาจารย์ปรีดีได้ทำลายเสรีภาพของบุคคลอย่างไร”

จากข้อสรุปของอาจารย์ประเสริฐดังกล่าวนี้ และเท่าที่
ผมได้ทำความจริงให้ปรากฏมาแต่ตอนต้น ท่านผู้อ่านที่มีวิ
จารณญาณก็ย่อมจะเห็นได้อย่างชัดแจ้งแล้วว่า อาจารย์ปรีดี
เป็นผู้ทำลายอธิปไตยของปวงชนตามที่อาจารย์ประเสริฐวิจารณ์
หรือเป็นผู้พิทักษ์อธิปไตยของปวงชนตามที่ผมนำความจริงมาทำ
ให้ปรากฏ แน่อน, อาจารย์ปรีดีไม่ได้ทำลายอำนาจอธิปไตย
ของปวงชนด้วยวิธีการใด ๆ แม้แต่น้อย มีแต่ส่งเสริมอำนาจอธิปไตยของปวงชนให้สูงเด่นยิ่งขึ้น

ข้อ 7. อาจารย์ประเสริฐ ฯ วิจารณอาจารย์ปรีดี
ว่าทำลายเสรีภาพของบุคคล โดยยกประเด็นกฎหมายว่าด้วย

คอมมิวนิสต์ที่รัฐบาลพระยามโนปกรณ ๖ ประกาศใช้เมื่อคราว
เนรเทศอาจารย์ปรีดีออกนอกประเทศ เมื่อปี 2476 แต่ภายหลัง
เมื่อพระยามโนปกรณ ๖ หมดอำนาจไปแล้ว กฎหมายฉบับนี้ก็
ยังไม่ยกเลิกไป อาจารย์ประเสริฐวิจารณ์ไว้ดังนี้

“กฎหมายคอมมิวนิสต์นั้นไม่ว่าจะเป็นฉบับใด ๆ หา
ใช้กฎหมายป้องกันหรือปราบปรามคอมมิวนิสต์ไม่ แต่เป็นกฎ-
หมายทำลายเสรีภาพของบุคคล ซึ่งขัดต่อหลักการปกครองอัน
สำคัญเป็นอันดับสอง แต่อาจารย์ปรีดีซึ่งกลับมาเป็นผู้นำของ
คณะราษฎรอีกครั้งหนึ่ง หลังจากพระยามโน ๖ หมดอำนาจลง
ไปแล้ว กลับมารักษากฎหมายฉบับนี้ไว้ต่อไป”

ถูกต้องครับ, กฎหมายคอมมิวนิสต์ไม่ว่าฉบับใด ๆ
เป็นกฎหมายที่ทำลายเสรีภาพของบุคคล อันขัดกับหลักการของ
ระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง แต่ที่อาจารย์ประเสริฐตำหนิ
อาจารย์ปรีดีว่ากลับมาเป็นผู้นำของคณะราษฎรอีกครั้งหนึ่ง แล้ว
ทำไมจึงไม่ยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ฉบับนี้เสีย ผมไม่แน่ใจ
ว่าอาจารย์ประเสริฐจะเข้าใจถูกต้องที่ว่า อาจารย์ปรีดีกลับมา
เป็นผู้นำของคณะราษฎรอีกครั้งหนึ่ง

ความจริง “คณะราษฎร” นั้นประกอบขึ้นด้วยบุคคลหลายความคิด คือ ก้าวหน้า กลาง และล่าหลัง ความคิดกลาง ๆ และล่าหลังหรือความคิดแบบอนุรักษกับเผด็จการเป็นความคิดส่วนข้างมากในคณะราษฎร ส่วนความคิดก้าวหน้าหรือความคิดประชาธิปไตยเป็นความคิดส่วนข้างน้อย การที่อาจารย์ปรีดีถูกบังคับให้ออกไปนอกประเทศในสมัยรัฐบาลพระยามโนฯ ก็เป็นเครื่องบอกให้รู้ว่าอาจารย์ปรีดีมีอิทธิพลแค่ไหน แม้ พ.อ. พระยาพหลฯ ซึ่งมีฐานะเป็นหัวหน้าคณะราษฎรก็ยังช่วยอะไรไม่ได้

แต่อย่างไรก็ดี, ก่อนที่อาจารย์ปรีดีจะกลับเข้าประเทศภายหลังที่รัฐบาลพระยามโนฯ ถูกโค่นไปแล้ว เสียงเล่าลือว่ารัฐบาลจะเรียกอาจารย์ปรีดีกลับได้แพร่สะพัดไปอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งในเวลาต่อมารัฐบาลพระยาพหลฯ ได้ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการเชิญอาจารย์ปรีดีกลับเข้าประเทศครั้งนั้นดังนี้

“ตามที่หลวงประดิษฐมนูธรรม์รับรองว่า พร้อมทั้งจะร่วมมือกับรัฐบาลในอันที่จะดำเนินการตามหลักนโยบาย ซึ่งรัฐบาลวางไว้แล้ว ในการโคกกิจ กล่าวคือ

1. รักษาผลประโยชน์ของประชาชน ทุกชั้นทุกเหล่า และสมานประโยชน์ให้กลมกลืนโดยทุกชั้นทุกเหล่าช่วยกันบำรุง

เศรษฐกิจของประเทศชาติ

2. ให้ที่ดินของประเทศที่ยังว่างเปล่าอยู่มาก เป็น
ประโยชน์ทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้น

3. ให้ราษฎรมีช่องทางประกอบการเลี้ยงชีพ โดยครบ
ถ้วนหน้า

4. ให้คนไทยเลื่อมใสในทางอุตสาหกรรม โดยรัฐ-
บาลให้ความสะดวกช่วยการฝึกฝน การร่วมมือและการควบคุม
เท่าที่จำเป็น เพื่อผู้ประกอบการนั้น ๆ ได้รับผลเต็มที่ที่ตนควร
ได้ และมีลู่ทางผ่อนความหนักของหนี้สินที่มีอยู่ให้เบาลงบ้าง

5. ให้สินค้าขาออกประเทศมีมากอย่าง และมีปริมาณ
มากยิ่งขึ้น

6. ให้ฐานะการเป็นอยู่ของคนไทยเชยิบดีขึ้นเป็นขั้นๆ
ตามลำดับไป

อนึ่งในการที่จะดำเนินการไปสู่จุดหมายข้างต้นนั้น
รัฐบาลจะไม่ใช้วิธีใหม่ ๆ ที่จะบังคับซื้อที่ดินและบังคับจ้าง
แรงงานดังนี้

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หลวงประดิษฐมนู-
กรมกลับมารับราชการเป็นรัฐมนตรีสืบไป”

จากแถลงการณ์ของรัฐบาลเกี่ยวกับการกลับเข้ามาประเทศของอาจารย์ปรีดี ดังกล่าวนั้น เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าทั้งอาจารย์ปรีดีและรัฐบาลต้องระมัดระวังอย่างที่สุด ที่จะไม่ให้ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ กฎหมายคอมมิวนิสต์ของพระยามโนฯ จึงไม่มีใครเข้าไปแตะต้อง การไม่เข้าไปแตะต้องกฎหมายคอมมิวนิสต์ดังกล่าวนี้ผมไม่เชื่อว่าอาจารย์ปรีดีมีเจตนามุ่งทำลายเสรีภาพส่วนบุคคลดังที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวหา แต่ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้ว และเป็นไปตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ตามแถลงการณ์ของรัฐบาล ดังนั้นเมื่ออาจารย์ประเสริฐในฐานะผู้แทนราษฎรจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เสนอพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่ออาจารย์ปรีดีตระหนักแน่ชัดว่าเป็นการเสนอให้ยกเลิก ด้วยความสุจริตใจ ท่านจึงให้ความสนับสนุน และผลที่สุดกฎหมายฉบับนี้ก็ยกเลิกไป แต่อาจารย์ประเสริฐก็ยังวิจารณ์เน้นให้เห็นเป็นทำนองว่า อาจารย์ปรีดีไม่สนับสนุนเสรีภาพของบุคคล ซึ่งอาจารย์ประเสริฐได้วิจารณ์ไว้ดังนี้

“เมื่อผมเสนอให้ยกเลิกกฎหมายนี้ ที่แรกอาจารย์ปรีดีก็ไม่ยอมสนับสนุน โดยอ้างว่าการกระทำของผมเป็นลูกไม้ของพรพธประชาธิปไตย ผมต้องอาศัยคุณเพียงช่วยทำความเข้าใจ

เสียแทบล้มแทบตาย อาจารย์ปรีดีจึงยอมสนับสนุนให้ยกเลิก
 ซึ่งถ้าอาจารย์ปรีดีรักษาสภาพของบุคคลจริง ๆ แล้ว ถึงแม้
 แม้การยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์จะเป็นลูกไม้ของใคร
 ก็ตามทีก็จะต้องสนับสนุน เพราะเป็นลูกไม้ที่ดี เป็นลูกไม้
 ที่ทำให้ประชาชนมีเสรีภาพมากขึ้น แต่ความจริงการเสนอยก
 เลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์เป็นการกระทำของผมเอง ไม่เกี่ยวกับ
 ใคร ๆ ทั้งสิ้น อาจารย์ปรีดีก็ยังหาข้ออ้างที่จะไม่สนับสนุน
 จนได้”

ถึงแม้อาจารย์ประเวศสุวรรณจะวิจารณ์ ให้เห็นไปในทางว่า
 อาจารย์ปรีดีขัดขวางเสรีภาพของบุคคล และกล่าวอ้างข้อเท็จ
 จริงบุคคล ว่าครั้งแรกอาจารย์ปรีดีไม่สนับสนุนต้องอาศัยคุณ
 เตียงช่วยทำความเข้าใจแทบล้มแทบตาย แต่ผมเข้าใจว่า ที่
 อาจารย์ปรีดีไม่สนับสนุนในทันทีทันใดนั้น หาใช่เพราะท่านขัด
 ขวางเสรีภาพของบุคคลก็หาไม่ เพราะถ้าหากว่าท่านตั้งใจขัด
 ขวางเสรีภาพของบุคคลแล้ว ก็เหตุใดจึงมาให้การสนับสนุน
 ในที่สุด ผมเชื่อว่าถ้าท่านตั้งใจขัดขวางเสรีภาพ ของบุคคลดัง
 อาจารย์ประเวศสุกุลกล่าวอ้างแล้ว ถึงแม้คุณเตียงก็ไม่สามารถจะ
 ไปชักจูงท่านให้เห็นด้วยได้ แต่ที่อาจารย์ปรีดีไม่สนับสนุนในทันที
 ทันใดนั้น ก็เพราะอาจารย์ประเวศสุกุลสังกัดพรรคประชาธิปไตย

และม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งขณะนั้นสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ เช่นกัน ก็เคยเสนอร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ เข้าสู่สภามาแล้ว แต่ก็ชิงขอถอนร่างนั้นกลับคืนมาเสียก่อนที่จะ สภาจะพิจารณา ต่อมาอาจารย์ประเสริฐจึงได้เตรียมร่าง พ.ร.บ. ยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์เสนอเข้าไปใหม่ จึงทำให้อาจารย์ ปรีดีเกิดความสงสัยในพฤติกรรมได้ เพราะกลัวจะเป็นลูกไม้ เน่า ๆ ของประชาธิปัตย์ จึงต่อเมื่อได้ทราบแน่ชัดจากคุณเตียง แล้ว ว่าอาจารย์ประเสริฐมีความสุจริตใจในการเสนอยกเลิก กฎหมายนี้ และได้ลาออกจากประชาธิปัตย์แล้ว อาจารย์ปรีดี จึงได้ให้ความสนับสนุนอาจารย์ประเสริฐในการเสนอร่าง ยกเลิก กฎหมายคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ ซึ่งอาจารย์ประเสริฐเองก็ได้ ยอมรับว่า คำแถลงของท่านต่อสภาผู้แทนตอนที่ว่าด้วยการปิด สภา (ในสมัยพระยามโนฯ) และลัทธิคอมมิวนิสต์ ท่านเอามา จากข้อความที่อาจารย์ปรีดีเขียนฝากมากับคุณเตียง เมื่อคราวที่ คุณเตียงไปทำความเข้าใจ และนอกจากนั้นสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร 9 ท่านที่ลงนามรับรองร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ก็ เป็นสมาชิกแห่งพรรคสหชีพและแนวรัฐธรรมนุญ อันเป็นพรรค ที่สนับสนุนท่านปรีดี

มีนายเขื่อน พานิชวิทย์ ส.ส. อยุธยา ร.ต.อ. อภัย
 สงเคราะห์ราษฎร์ ส.ส. พระนคร นายศิริ เพชรโรจน์ ส.ส.
 เชียงราย นาย สุเทพ รัตนเสวี ส.ส. ธนบุรี นายพันธ์ ท.
 สุกออมสิน ส.ส. กาญจนบุรี นายชิต เวชประสิทธิ์ ส.ส.
 ภูเก็ต นายนารท มนต์เสวี ส.ส. อุบล นายสุบิน อุบโยคิน
 ส.ส. เชียงใหม่

และในที่สุดกฎหมายคอมมิวนิสต์อันอัปยศของพระยา-
 มโนปกรณ์ฯ ก็ได้ถูกยกเลิกไปโดยการสนับสนุนของอาจารย์
 ปรีดี^๕นั่นเอง แล้วอย่าง^๕นี้เป็นการสมควรแล้วหรือที่อาจารย์ประ-
 เสริฐจะมาวิจารณ์ให้ไขว่เขวไปในทำนองว่า อาจารย์ปรีดี
 พยายามขัดขวางเสรีภาพของบุคคล

ข้อ ๘ บทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐกล่าวต่อไปว่า
 “อีกเรื่องหนึ่งคือร่างกฎหมายแรงงาน ซึ่งผมร่างมาด้วย
 มือเองร่วมกับผู้แทนกรรมกร และคุณตุสิต บุญธรรม ส.ส.
 นครนายก เป็นผู้เสนอเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ ภายหลัง ยกเลิก
 กฎหมายคอมมิวนิสต์เพียงเล็กน้อย แต่ร่างกฎหมายนี้ก็ตกไป
 ในสภาผู้แทนราษฎร เวลานั้นสภาผู้แทนราษฎรเต็มไปด้วย ส.ส.
 ฝ่ายอาจารย์ปรีดี———ถ้าอาจารย์ปรีดี สนับสนุนร่างกฎหมาย

แรงงาน สภาก็จะรับหลักการและออกเป็นกฎหมายได้เช่นเดียวกับร่างกฎหมายคอมมิวนิสต์” อาจารย์ประเสริฐยังได้วิจารณ์อาจารย์ปรีดีอีกตอนหนึ่งว่า

“นอกจากนั้นอาจารย์ปรีดียังมีแนวโน้มคัดค้านการนัดหยุดงานของกรรมกร มีข้อเท็จจริงให้เห็นบางเรื่อง เช่นคัดค้านการนัดหยุดงานของกรรมกรรถไฟโดยอ้างว่ากรรมกรรถไฟเป็นข้าราชการเป็นต้น ซึ่งผมเองก็ได้เห็นเรื่องนี้มากับตา”

สรุปว่าอาจารย์ปรีดีขัดขวางกฎหมายแรงงาน ขัดขวางการนัดหยุดงานของกรรมกรซึ่งเท่ากับกล่าวหาว่าระหว่างกรรมกรกับนายทุนอาจารย์ปรีดียืนข้างนายทุน แต่ที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวหาอาจารย์ปรีดีมานี้ เป็นข้อเท็จจริงซึ่งจะต้องนำพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่าเป็นประการใดกันแน่ แต่เราก็ไม่มีข้อเท็จจริงมาพิสูจน์นอกจากคำกล่าวอ้างกันเท่านั้น และเป็นคำกล่าวอ้างของผู้กล่าวหาคืออาจารย์ประเสริฐเอง และอาจารย์ปรีดีซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาที่หาชีวิตไม่แล้ว จึงไม่มีโอกาสจะทำความกระจ่างในประเด็นนี้ได้ และผมเองก็ไม่อยู่ในวิสัยที่จะแก้แทนอาจารย์ปรีดีได้ เพราะไม่ทราบข้อเท็จจริง นอกจากเราจะศึกษาได้จากทหระณะของท่านที่แสดงไว้ในที่ต่าง ๆ นอกจากเราจะศึกษาได้จากบันทึกเรื่องราวของท่านผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับท่าน ในปัญหาที่ท่าน

โดยหลักการค้นคว้าหาความจริงเช่นนี้ ผมจึงขออ้างหนังสือร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี ซึ่งท่านเขียนขึ้นตั้งแต่ ปี 2475 หมวด 9 การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูกจ้าง ท่านขึ้นต้นด้วยหัวข้อว่า “เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย” แล้วดำเนินความต่อไปดังนี้

“ถ้าประเทศสยามจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานแล้ว ให้ผู้ที่สนับสนุนลัทธินั้นพึงดำเนิยกว่าตนจะนำเอาความระส่ำระสาย และความหายนะมาสู่ประเทศ ผู้ที่เคยไปศึกษาวิชาในยุโรปช่วงไม่รู้อะไรหรือ ว่าการที่กรรมกรกับนายจ้างได้เกิดวิวาทบาดหมางกัน ถึงกับบางครั้งนายจ้างต้องปิดโรงงาน (Lock out) บางคราวกรรมกรพากันหยุดงาน (Strike) อันได้เถียงกันด้วยเรื่องค่าจ้างบ้างเรื่องเวลาทำงานบ้าง เรื่องการพักผ่อนบ้าง การประกันภัยของกรรมกรบ้าง เหล่านี้มีไว้เป็นเพราะเหตุที่เอกชน เป็นเจ้าของโรงงาน ดอกหรือ ในประเทศสยามเราแม้โรงงานจะมีเพียงเล็กน้อย เราก็เห็นแล้วว่าปัญหาได้เริ่มเกิดขึ้น เช่นกรรมกรประท้วงเป็นต้น ยิ่งบ้านเมืองเจริญขึ้น โรงงานมีมากขึ้น คราวนั้นแหละท่านคงจะเห็นว่าความระส่ำระสายจะเกิดขึ้นมีเพียงใด แต่ถ้าการประ-

กอบเศรษฐกิจทั้งหลายรัฐบาลได้เป็นเจ้าของเสียเองแล้ว ราษฎรทั้งหลายไม่ว่าเป็นกรรมกรหรือข้าราชการประเภทใด เมื่อได้ทำงานตามกำลังความสามารถเหมือนกับกรรมกร และข้าราชการประเภทอื่นแล้วก็จะได้รับผลเช่นเดียวกัน เป็นการเสมอภาคตามกำลังความสามารถ และรัฐบาลเป็นผู้แทนของราษฎร ก็เท่ากับราษฎรได้เป็นเจ้าของเศรษฐกิจทั้งปวงนั้น เมื่อผลแห่งการเศรษฐกิจมีมาก ราษฎรผู้เป็นกรรมกร และข้าราชการก็ได้รับเงินเดือนมากขึ้นตามส่วน รัฐบาลจะไปเกียตกันไว้เพื่อประโยชน์ของใครก็ไม่มีเลย ซึ่งต่างกับเอกชนผู้เป็นเจ้าของโรงงาน ซึ่งเป็นธรรมดาอยู่เองที่เอกชนนั้น จะต้องเกียตกันเอาผลประโยชน์กำไรไว้ให้มากและกดขี่ข้อโกงแรงงานกรรมกรเอาไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัว”

อาจารย์ปรีดีท่านยังได้กล่าวไว้ ถึงปัญหาที่รัฐวิสาหกิจทั้งหลายกำลังประสบอยู่ในขณะนี้คือ “ขาดทุน” ทั่ว ๆ ไป ในขณะที่ท่านกล่าวถึงปัญหานี้ รัฐวิสาหกิจยังไม่เกิดขึ้น ท่านกล่าวถึงปัญหา “ขาดทุน” ไว้ดังนี้

“จริงอยู่, มีผู้กล่าวว่าถ้ารัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเอง รัฐบาลทำมีแต่จะขาดทุน คำกล่าวเอาตัวอย่างที่เร็วของบางประเทศมาใช้ กล่าวคือในประเทศที่มีวินัยปกครอง คนงานทำงานไม่เต็มที่ ทั้งนี้มิใช่แต่รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการ

เศรษฐกิจรัฐบาลจึงจะขาดทุน แม้แต่เอกชนเองก็ตาม ถ้าหากการประกอบเศรษฐกิจนั้นคนงานมีวินัยบกพร่องเอกชนนั้นก็ขาดทุนเช่นเดียวกัน ทางแก้ในเรื่องวินัยแห่งโรงงานนี้ จึงไม่ใช่อยู่ในเรื่องที่รัฐบาลหรือเอกชนเป็นเจ้าของ ความจริงอยู่ที่ระเบียบของโรงงานและการควบคุมของหัวหน้างาน”

และนอกจากนี้ในร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ยังได้ระบุหลักประกันสังคม (ซึ่งที่ถูกต้องแล้วน่าจะเรียกว่าสังคมประกันซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Assurance Social) เอาไว้ด้วย ซึ่งในขณะนั้นอาจารย์ปรีดีท่านเรียกว่า “การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร” (Assurance Social) ซึ่งจะออกเป็นกฎหมาย ท่านร่างไว้มีสาระสำคัญบางมาตราดังนี้

“มาตรา 3 ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นต้นไป ให้บรรดาบุคคลที่มีสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในประเทศสยามถ้วนทุกคน ได้รับเงินจากรัฐบาลหรือสหกรณ์ ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ตามอัตราขั้นต่ำดังต่อไปนี้--”

และคำว่า “อัตราขั้นต่ำ” ยังได้มีคำอธิบายไว้ว่า “อัตราขั้นต่ำกำหนดให้เป็นการเพียงพอแก่การซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ”

คนที่มีความคิดเห็นในปัญหาสังคมอย่างรับผิดชอบที่ยกมาให้เห็นข้างต้น และถึงกับได้เสนอความคิดเห็นนั้นเป็นลายลักษณ์อักษรให้รัฐบาลพิจารณา จนตัวเองต้องได้รับภัยพิบัติถูกบังคับให้ออกนอกประเทศ คนที่มีความคิดและแสดงออกเช่นนี้จะปฏิบัติต่อกฎหมายได้อย่างไรกัน และคนที่มีความคิดเห็นในปัญหาสังคมอย่างรับผิดชอบเช่นนี้คือ อาจารย์ปรีดี จึงเป็นไปได้ที่อาจารย์ปรีดีจะขัดขวางผลประโยชน์ของกรรมกร ซึ่งบางที่อาจารย์ประเสริฐอาจเข้าใจคลาดเคลื่อนไปเองก็ได้

คุณเฉียบ อัมพุนันท์ อดีตเสรีไทยหน่วยจังหวัดชุมพร ผู้รับใช้ใกล้ชิดอาจารย์ปรีดีมานานปี สมัยที่ยังใช้นามสกุล “ชัยสงค์” และมีศรัทธาต่ออาจารย์ปรีดี ได้เขียนเล่าไว้ในหนังสือ “มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้า” (จัดพิมพ์โดยห้างหุ้นส่วนรวมสาส์น พ.ศ. 2500) เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเขาในด้านกรรมกรภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ขณะนั้นหลวงเขวงค์กัศิสงครามเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจารย์ปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี

คุณเฉียบเล่าไว้ว่า วันหนึ่งอาจารย์ปรีดีเรียกไปพบที่ทำงานที่บ้านและมอบ “งานพิเศษ” ให้ทำ “งานพิเศษ” นั้นคือ งานเกี่ยวกับกรรมกร ซึ่งเป็นงานของแผนก 4 กอง 2

สันติบาล คุณเฉียบได้บันทึกข้อสนทนากับอาจารย์ปรีดีในวันนั้นไว้ตอนหนึ่งดังนี้

“ผมจะส่งหลวงเชวงฯ ให้ออกคำสั่งให้คุณไปรับเหมางานของกรรมกรไปทำทั้งหมด แต่ทว่างานที่คุณจะไปดำเนินการนั้นนโยบายกลับกับนโยบายเดิม คือสนับสนุนกรรมกรลับๆ ในงานนัดหยุดงานและอื่น ๆ โดยยึดถือความเป็นธรรมซึ่งกรรมกรต้องการทุกอย่าง”

และแล้วคุณเฉียบก็ได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับกรรมกรตามที่อาจารย์ปรีดีมอบหมายให้เป็นพิเศษให้ลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย ดังนั้นทีแรกของคุณเฉียบตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า

“ข้าพเจ้าก็ได้สนับสนุนกรรมกรที่นัดหยุดงานสำเร็จ ไปหลายรายแล้ว เพราะข้าพเจ้าส่งตำรวจไปสําคับนายทุนว่า ให้ยอมตามกรรมกรเขาเสีย มิฉะนั้นโรงงานของเขาอาจจะถูกกรรมกรทำลาย ความไม่เรียบร้อยอาจจะเกิดขึ้น-----”

ยังมีรายละเอียดอีกมากที่คุณเฉียบได้บันทึกไว้เกี่ยวกับการช่วยเหลือกรรมกรให้ได้รับความเป็นธรรม ในการต่อสู้กับนายจ้าง ตามที่อาจารย์ปรีดีได้มอบให้ปฏิบัติ

สังคิต พิริยะรังสรรค์ แห่งสถาบันวิจัยสังคม จุฬาฯ ได้เขียนประวัติย่อของ “เขียวไทย อภิชาติบุตร” ผู้นำกรรมกร

๗๗๗ เสียงคนหนึ่ง ลงในหนังสือพิมพ์ “มาตุภูมิ” ฉบับวันที่ 2 มิถุนายน 2526 สังคิตา ได้เล่าไว้ตอนหนึ่ง ดังนี้

“ต้นปี 2489 องค์การจัดตั้งของกรรมกรในเครือของ สหบาลกรรมกรกรุงเทพฯ หลายแห่ง ได้ยื่นขอจดทะเบียนเป็น สมาคมโดยถูกกฎหมาย และทางการได้ออกใบอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นเป็นสมาคมได้ ในจำนวนนี้มีสมาคมกรรมกรสงเคราะห์ กรุงเทพฯ (ซึ่งมีสมาชิกเป็นกรรมกรยาสูบ อู๋เรื่อ ทอผ้า กุ๊ลิ เป็นต้น) สมาคมไตรจักร สมาคมกรรมกรโรงเลื่อย สมาคม กรรมกรขนส่งทางน้ำ และสมาคมกรรมกรรถไฟ เป็นต้น....

“ปลายปี 2489 สหบาลกรรมกรกรุงเทพฯ ก็ได้รับ อนุญาตให้จดทะเบียน โดยใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า “สมาคม สหอาชีพกรรมกรนครกรุงเทพฯ” และได้ทำพิธีเปิดป้ายสำนักงาน สมาคมนั้นเมื่อวันที่ 1 ม.ค. 2490 โดยมีหม่อมเจ้าสกลวรรณการ วรวรรณ องค์ที่ปรึกษาสมาคม ทรงเป็นประธานในพิธีเปิดป้าย

“ระหว่างเดือนเมษายน 2490 ผู้แทนสมาคมกรรมกร ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดรวม 64 แห่ง ได้เปิดประชุม กันที่ สมาคมสหอาชีพกรรมกรนครกรุงเทพฯ... ที่ประชุมมีมติ เป็นเอกฉันท์ให้จัดตั้งสหพันธ์กรรมกรระดับชาติขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “องค์การสหอาชีพกรรมกรแห่งประเทศไทย” มีเกียรติ

อภิชาติบุตร เป็นประธาน และคำวิทย์ เรืองสุธรรม เป็นเลขาธิการ

“หลังจากที่การประชุมเสร็จสิ้นโดยราบรื่นลงแล้ว ก็ได้มีการชุมนุมกรรมกรที่ทองสนามหลวง เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2490 ทั้งนี้เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองการจัดตั้งสหพันธ์กรรมกรระดับชาติแห่งแรกของประเทศไทย และเฉลิมฉลองวัน เมย์เดย์ อันเป็นวันระลึกของกรรมกรสากล มีผู้เข้าร่วมชุมนุมเฉลิมฉลองในคราวนี้ประมาณแสนคนเศษ”

จะเห็นได้ว่าความเคลื่อนไหว ของกรรมกร ตามที่สังคิตได้เล่ามานี้เป็นความเคลื่อนไหวที่มีได้ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ยกย่องเชิดชูสิทธิเสรีภาพของบุคคลเท่านั้น และยุคที่ยกย่องเชิดชูสิทธิเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวนี้ ก็คือยุคที่อาจารย์ปรีดีมีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองนั่นเอง แล้วอย่างนี้จะกล่าวหาว่าอาจารย์ปรีดีทำลายเสรีภาพของบุคคลได้อย่างไรกัน

แต่อย่างไรก็ดี เจตนารมณ์ของอาจารย์ปรีดีเกี่ยวกับปัญหาสังคมไทย ซึ่งหมายรวมถึงผู้ใช้แรงงานและกรรมกรทั้งหลาย เท่าที่ปรากฏอยู่ในร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ก็เป็นการ

เปิดเผยให้เห็นอย่างชัดแจ้งอยู่แล้วว่าอาจารย์ปรีดียืนอยู่กับฝ่ายไหน

ข้อ 8 บทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐว่า กล่าวถึงงานต่อต้านญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ของขบวนการเสรีไทยที่นำโดยอาจารย์ปรีดีนั้น อาจารย์ประเสริฐวิจารณ์ว่า

“—จะต้องเป็นความดีความชอบอันยิ่งใหญ่ของอาจารย์ปรีดี ถ้าหากการกระทำเหล่านั้นไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงการขึ้นต่อญี่ปุ่นไปเป็นการหวังพึ่งหรือขึ้นต่อหรือรับใช้อเมริกา

“ถ้าอาจารย์ปรีดีนำขบวนการขับไล่ญี่ปุ่นสำเร็จ ทำให้ประเทศไทยเป็นอิสระอย่างแท้จริง และสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นแทนระบอบเผด็จการ ท่านจะเป็นรัฐบุรุษของประเทศไทย

“ข้อเท็จจริงที่ผมจะเล่าต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นว่าความคิดของอาจารย์ปรีดีนั้นหวังพึ่งอเมริกาหลังสงคราม เท่ากับจอมพลป. หวังพึ่งญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม”

ข้อเท็จจริงที่อาจารย์ประเสริฐว่าจะเล่าต่อไปก็คือ เรื่องจอมพลป. จะทำรัฐประหาร (รัฐประหาร 8 พ.ย. 90) ท่านจึงไปบอกให้อาจารย์ปรีดีทราบ แต่อาจารย์ปรีดีไม่เชื่อกลับโกรธอาจารย์ประเสริฐเสียด้วยซ้ำ อาจารย์ประเสริฐเขียนเล่าเหตุการณ์ตอนนั้นว่า

“ในที่สุดท่านก็พูดกับผมว่า ถ้าจอมพลป. ทำรัฐประหาร ท่านจะถอนประกาศสันติภาพ แล้วอเมริกาก็จะมาเล่นงานจอมพลป. เอง ผมจึงเรียนท่านว่าเดี๋ยวนี้อเมริกาเอากับจอมพลป. แล้ว และไม่เอากับท่านแล้วครับ”

บทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐ ดังที่ผมยกมานี้มีประเด็นสำคัญดังนี้

1. อาจารย์ปรีดีหวังพึ่งหรือชนต่อหรือรับใช้อเมริกา
2. เมื่อเป็นดังนี้อาจารย์ปรีดีจึงไม่สมควร จะเป็นรัฐบุรุษของประเทศไทย (อาจารย์ประเสริฐไม่ได้เขียนตรงๆ อย่างนั้น แต่ท่านเขียนว่า “ถ้าอาจารย์ปรีดีนำขบวนขับไล่ญี่ปุ่นสำเร็จทำให้ประเทศไทยเป็นอิสระอย่างแท้จริง และสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นแทนระบอบเผด็จการ ท่านจะเป็นรัฐบุรุษของประเทศไทย)

3. อาจารย์ปรีดีรักษาระบอบเผด็จการไว้อย่างเต็ม

ต่อบทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐดังกล่าวนี้ ผมจะไม่ขอชี้แจงตามความเห็นของผม เพราะความเห็นของคนโดยทั่วไปนั้น มักจะขึ้นอยู่กับอคติ 4 อย่าง คือ ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะรัก) โทษาคติ (ลำเอียงเพราะโกรธ) โมหาคติ (ลำเอียงเพราะเขลา) ภยากติ (ลำเอียงเพราะกลัว) แต่ผมจะนำ

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริงไม่ใช่ประวัติศาสตร์กระ-
ฉิบ มาเรียนซ์แจ้งเพื่อทำความเข้าใจที่ถูกต้องดังต่อไปนี้

ที่อาจารย์ประเสริฐว่าอาจารย์ปรีดีหวังพึง หรือชนต่อ
หรือรับใช้อเมริกันนั้นเป็นความจริงครับ เพราะสงครามโลกครั้งที่
ที่แล้วเป็นสงครามระหว่างฝ่ายประชาธิปไตยกับฝ่ายเผด็จการ

ฝ่ายประชาธิปไตยคือฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีอเมริกา เป็น
กำลังสำคัญ

ฝ่ายเผด็จการ คือฝ่ายอักษะที่มีเยอรมัน อิตาลีและ
ญี่ปุ่น

รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพลป. พิบูลสงคราม
เข้าข้างฝ่ายอักษะ คือเข้าข้างฝ่ายเผด็จการจนถึงกับประกาศสง-
ครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร แต่อาจารย์ปรีดีภายหลังที่พ่ายแพ้ใน
กรม. และถูกเตะไต่ลงขันไปเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ไม่
เห็นด้วยกับรัฐบาล ท่านจึงรวบรวมคนไทยผู้รักชาติจัดตั้งขบวนการ
ต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นแล้วติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร คนไทยนอกประ-
เทศทั้งในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ก็ได้จัดรวบรวมนักเรียน
ไทยอาสาสมัครเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ฝ่ายสัมพันธมิตรเรียกคนไทย
นอกประเทศที่ต่อต้านญี่ปุ่นว่า Free Thai และเรียกขบวนการ
ต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศว่า Free Thai เช่นกัน ภายหลังเมื่อ

ขบวนต่อต้านญี่ปุ่นทั้งภายในและภายนอกประเทศติดต่อกันได้แล้ว
จึงใช้ชื่อในภาษาไทยว่า “ขบวนการเสรีไทย” สำหรับ
ขบวนเสรีไทยภายนอกประเทศนั้น มี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช
ซึ่งดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยในสหรัฐอเมริกา เป็นหัว-
หน้า และทวนทั้งขบวนเสรีไทยขึ้นอยู่กับการณ์นำของอาจารย์
ปรีดี ซึ่งใช้ชื่อกระหึ่มฝ่ายสัมพันธมิตรตั้งใหม่ว่า “รัฐ”

ชื่อกระหึ่มว่า “รัฐ” นี้ พลอ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ได้
อธิบายไว้ในหนังสือที่ท่านเขียนขึ้นชื่อ “ชาติคือเหนือสิ่งใด”
ว่ามาจากคำว่า Truth ที่มีความหมายว่าข้อสัตย์สุจริตเชื่อถือ
ได้ แต่ตัดตัว T ออกเสียจึงกลายเป็น Ruth พลอ.อ. ทวี
บอกว่าคำอธิบายที่ท่านได้รับคำชี้แจงมาจากหน่วย Oss

ดังกล่าวดูแล้วฝ่ายสัมพันธมิตร ในเวลานั้นมี สหรัฐ-
อเมริกาเป็นกำลังสำคัญ ขบวนเสรีไทยภายใต้การนำของ
อาจารย์ปรีดี จึงต้องพึ่งอเมริกา โดยไม่ต้องสงสัย จากการ
พึ่งอเมริการั้งนั้น ทำให้กองทัพบกขบวนเสรีไทยได้รับความ ช่วย
เหลือทางด้านอาวุธจนมากพอสำหรับกองทัพกู้ชาติ และนอก
จากพึ่งแล้วยังต้องขนต่ออเมริกาก็ด้วย เพราะว่าอเมริกาหรือ
สัมพันธมิตรเป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์ในการสงครามกับญี่ปุ่นใน
ภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ ครึ่งหนึ่งอาจารย์ปรีดีเคยดำริที่จะนำ

ขบวนเสรีไทยถูกขึ้นกวาดล้างญี่ปุ่นในเมืองไทย แต่ฝ่ายสัมพันธมิตรคืออเมริกาไม่เห็นด้วย เพราะจะทำให้เสียยุทธศาสตร์ส่วนรวม จึงขอให้อาจารย์ปรีดียุติความคิดนั้นไว้ก่อน ซึ่งอาจารย์ปรีดีก็ต้องยุติ เพราะยุทธศาสตร์ในประเทศไทยต้องขึ้นต่อยุทธศาสตร์ ส่วนรวม ของเอเชียอาคเนย์ ทั้งหมด ต่ออเมริกา หรือสัมพันธมิตรเป็นผู้กำหนด และนอกจากพึ่งอเมริกาขึ้นต่ออเมริกาดังที่กล่าวมาแล้ว ก็ยังต้องรับใช้อเมริกาอีกด้วย ก็เพราะว่าผลประโยชน์ของชาติไทยขณะนั้น ขึ้นอยู่กับชัยชนะในสงครามของสัมพันธมิตรหรือยุทธศาสตร์ของอเมริกา เพราะว่าผลประโยชน์ของขบวนเสรีไทย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับผลประโยชน์ของสัมพันธมิตรหรืออเมริกา การรับใช้ผลประโยชน์ของสัมพันธมิตรหรือ อเมริกา ก็คือการ รับใช้ผลประโยชน์ของ ชาติไทย เพราะผลประโยชน์ของสัมพันธมิตรหรืออเมริกาและผลประโยชน์ของชาติไทย ก็คือชัยชนะในสงครามต่อต้านเผด็จการร่วมกัน

นอกจากอาจารย์ปรีดี จะหวังพึ่ง หรือขึ้น ต่อหรือรับ ใช้อเมริกาเพื่อไม่ให้ประเทศต้องตกเป็นผู้แพ้สงครามในครั้งนั้นดังกล่าวแล้ว อาจารย์ปรีดียังหวังพึ่งอเมริกาทางเศรษฐกิจและการเมืองอีกด้วย ดังปรากฏในเอกสารที่ชื่อว่า “เจตหมายเหตุของเสรีไทย” ของพระพิศาลสุขุมวิท (ประสพ สุขุม) ซึ่งเป็น

เสรีไทยท่านหนึ่ง ที่อาจารย์ปรีดีส่งไปปฏิบัติงานในอเมริกาใน
ตอนปลายสงคราม เพื่อเจรจาหาหนทางความช่วยเหลือทาง
เศรษฐกิจและการเมืองจากอเมริกา เพราะอเมริกาเป็นประ
เทศสัมพันธมิตรประเทศเดียวที่ไม่บอบช้ำในสงคราม และอย่าว่า
แต่ประเทศไทยเลยที่ต้องพึ่งอเมริกาในช่วงนั้น แม้อังกฤษ รัส
เซีย และจีนก็ยังพึ่งอเมริกาเช่นกัน เพราะตั้งกล่าวแล้วว่าอเมริ
กาประเทศเดียวที่ไม่ได้รับความเสียหายมากมาย

เรื่องราวตอนนั้นถ้าผมจะนำมา ขี้แจ่งก็ จะกลายเป็นหนังสือเล่มโต ๆ เท่ากับ “จดหมายเหตุของเสรีไทย” ของพระ
พิศาลสุขุมวิทไปอีกเล่มหนึ่งเท่านั้น จึงขอให้ท่านผู้สนใจใฝ่หา
สัจจะหาอ่านเรื่องราวเหล่านั้นเอาเองก็แล้วกัน ซึ่งมีทั้งที่กระทรวง
การต่างประเทศของอเมริกาและอังกฤษ และอาจารย์ปรีดีก็ได้
นำมาแปลเป็นภาษาไทยแล้วมากมาย

✱ ในทางการเมืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อังกฤษ
กับจีนเตรียมเล่นงานไทยเต็มที่ อังกฤษโกรธแค้นที่ไชยภักฐิ
บาลไทยขณะนั้นไปด่าพ่อล่อแม่ พระราชวงศ์ และทำลายผลประโยชน์
ของอังกฤษในประเทศไทยหมดสิ้น และจีนก็โกรธแค้นที่
ถูกจอมพล ป. รังแกเหยียดหยามคนจีนในเมืองไทย

แต่จากการที่อาจารย์ปรีดีรู้จักพึ่งพาอเมริกาในเวลานั้น

จึงทำให้ประเทศไทยรอดจากการเข้ายึดครองของ อังกฤษทางใต้ และเงินยึดครองทางเหนือ อย่างหลาย ๆ ประเทศที่ถูกแบ่งออกเป็นเหนือและใต้ เรื่องประวัติศาสตร์ตอนนีขอให้ท่านศึกษาค้นคว้าหาอ่านเอาเอง และจากการที่อาจารย์ปรีดีรับใช้ชาติมาด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและยังประโยชน์ให้กับประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จึงได้ทรงยกย่องอาจารย์ปรีดีไว้ในฐานรัฐบุรุษอาวุโส ตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2488 จนกระทั่งบัดนี้ และในประกาศพระบรมราชโองการนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ยกย่องเกียรติคุณของอาจารย์ปรีดีมีความว่าดังนี้

“โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญมาหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และปรากฏว่า ตลอดเวลาที่ นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านั้น ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความปรีชาสามารถบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นเอกนิกประการ”

ความจริงทั้งในระหว่างสงครามโลกและภายหลังสงครามโลกใหม่ ๆ นั้น สหรัฐอเมริกาได้ช่วยเหลือแก่กุลประเทศไทยมากที่สุดทีเดียว ถึงแม้ว่าจะเป็นกรช่วยเหลือเพื่อเปิดรับอิทธิพลอังกฤษจากประเทศไทยเพื่อเข้าแทนที่ก็ตาม แต่รัฐบาลก่อนหน้า 8 พฤศจิกายน 2490 ไม่เปิดโอกาสให้อิทธิพลจักรวรรดินิยมอเมริกาเข้าแทนที่จักรวรรดินิยมอังกฤษที่เสื่อมลงแต่ประการใด เพราะการแผ่อิทธิพลของจักรวรรดินิยมในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือยุคปัจจุบัน ไม่ได้อาศัยการนั่งเรือบินเข้ามาอย่างสมัยก่อนเสียแล้ว แต่เข้ามาโดยอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นเครื่องนำทาง ซึ่งถ้าหากรัฐบาลแห่งประเทศไทยนั้น ๆ ไม่ยอมศิโรราบให้แล้วถึงแม้ว่าจักรวรรดินิยมจะมีอำนาจขนาดไหนสักปานใด ก็ไม่สามารถจะเข้ามามีอิทธิพลเหนือประเทศนั้น ๆ ได้ และก็มีแต่รัฐบาลประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะรักษามลประโยชน์ของประชาชนไม่ศิโรราบให้จักรวรรดินิยม

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ปรากฏว่า อิทธิพลของจักรวรรดินิยมอเมริกา เพิ่งจะเข้าครอบงำประเทศไทยในยุคหลังรัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 นี้เอง แม้ในช่วง 8 พ.ย. 2490 ที่อาจารย์ประเสริฐอ้างว่า อเมริกาเอาภัยจอมพลเสียแล้วไม่เจอกับอาจารย์ปรีดีนั้น ก็ให้น่าสงสัยว่าจะไม่ถูกต้อง เพราะเอก

สารทางการเมืองที่นายดิเรก ชัยนาม ในขณะที่ดำรงตำแหน่ง
เป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน ได้บันทึกไว้ว่า

“นายเคนนิง (เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ)
ได้เชิญข้าพเจ้าไปพบและแจ้งว่า รัฐบาลอังกฤษ รัฐบาล
อเมริกันและรัฐบาลจีนชาติ ตามประเทศได้ปรึกษากันแล้วจะ
ยังไม่รับนับถือ (RECOGNISE) รัฐบาล (คองว) นี้ จนกว่า
จะพอใจได้ว่าจะมีการจัดตั้งรัฐบาลตามแบบประชาธิปไตย คือ
มีรัฐธรรมนูญและมีการเลือกตั้ง แต่ระหว่างนี้รัฐบาลอังกฤษ
นับถือข้าพเจ้าในฐานะ เป็นเอกอัครราชทูตของพระ บาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว อีกนัยหนึ่ง ผู้แทนองค์พระประมุขแต่ไม่ใช่
รัฐบาลไทย”

ในประเด็นที่ว่าอาจารย์ปรีดีรักษาระบอบเผด็จการไว้สืบ
มาภายหลังสงคราม อันนี้ขัดกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์
อีกหลายครั้ง ความจริงนับแต่วันที่อาจารย์ปรีดี โดยความ
ร่วมมือของสภาผู้แทนราษฎรจัดการให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม
พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไป เมื่อ 1 สิงหาคม 2487 แล้ว
ยกนายคอง อภัยวงศ์ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน ก็นับได้ว่า
เป็นบาทก้าวแรกของการล้มระบอบเผด็จการของจอมพล ป. พิบูล

สงครามแล้ว และต่อมาก็ได้ดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญ 10
 อ.ค. 2475 ให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น
 คือรัฐธรรมนูญฉบับ 10 พฤษภาคม 2489 ดังปรากฏในคำ
 ปวารณาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“ต่อมานายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จ
 ราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น ได้ปวารณากับนายควง อภัยวงศ์
 นายกรัฐมนตรีว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ พระ
 มหากษัตริย์ได้พระราชทานแก่ชนชาวไทยมาแล้วเป็นปีที่ 14 ถึง
 แม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นหลัก
 นี้ จะได้ยังความเจริญให้เกิดแก่ประเทศชาตินับเป็นเอกประ
 การ ทั้งประชาชนจะได้ทราบซึ่งถึงคุณประโยชน์ของการปก
 ครองระบอบนี้เป็นอย่างดีแล้วก็จริง แต่เหตุการณ์บ้านเมืองได้
 เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก ถึงเวลาแล้วที่ควรจะได้เลิกบท
 เฉพาะกาลอันมีอยู่ในรัฐธรรมนูญนั้น และปรับปรุงแก้ไขเพิ่ม
 เต็มรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย..... เพื่อให้เหมาะสมกับ
 สถานะการณ์ของบ้านเมืองและ เพื่อให้การปกครองระบอบ
 ประชาธิปไตยเป็นผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น”

หลักการสำคัญทางประชาธิปไตยของรัฐธรรมนูญฉบับนี้

1. สมาชิกวุฒิสภา (สมาชิกแทนราษฎรและพฤฒสภา)
มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

2. แยกข้าราชการการเมืองออกจากข้าราชการประจำ

3. ให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือ ศาสนาหรือลัทธิการเมืองใด ๆ (รวมทั้งลัทธิคอมมิวนิสต์) ฯลฯ

4. ให้สิทธิเสรีภาพในการตั้งพรรคการเมืองได้ อย่างเสรี แม้พรรคคอมมิวนิสต์ก็ตั้งขึ้นมาได้ โดยไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองออกมาควบคุม (กฎหมายพรรคการเมืองออกใช้เป็นครั้งแรกเมื่อปี 2498 ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามและแก้ไขเปลี่ยนแปลงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยแก้ไขเปลี่ยนแปลงในทางวิตรชนอำนาจอธิปไตยของปวงชน หนักบ้างเบาบ้างตามวิธีการของระบอบเผด็จการ) ถึงแม้ในมาตรา 14 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะบัญญัติไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย ฯลฯ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง การอาชีพ ทัศนภายใต้งบกับแห่งบทกฎหมาย” ก็จริง แต่ในทางปฏิบัติที่เป็นจริงขณะนั้น มีแต่เสรีภาพด้านอื่น ๆ ที่มีบทกฎหมายกำกับอยู่ แต่เสรีภาพในการตั้งคณะพรรคการเมืองไม่มีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองออกมากำกับอย่างที่เป็นอยู่ในเวลานี้ ซึ่งคนใน

ยุคนั้นสมัยนั้นรู้จักกันโดยทั่วไป และอาจารย์ประเสริฐเองก็ย่อมรู้ว่าพรรคการเมืองต่าง ๆ ในขณะนั้น รวมทั้งพรรคคอมมิวนิสต์ด้วย ไม่ต้องไปจดทะเบียน พรรคการเมืองที่มีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองออกมาจำกัดก็ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังกล่าวข้างต้นนั้นแหละครับ

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับ 10 พ.ค. 2489 เป็นรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้อธิปไตยของปวงชนและเสรีภาพของบุคคลก้าวหน้าและกว้างขวางกว่ารัฐธรรมนูญ 10 ธ.ค. 2475 และกว้างขวางก้าวหน้ากว่ารัฐธรรมนูญทุก ๆ ฉบับที่ติดตามมาในภายหลังจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

แต่ก็แน่ละ, ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญ 10 พ.ค. 2489 จะเป็นรัฐธรรมนูญที่ขยายอธิปไตยของปวงชน และเสรีภาพของบุคคลกว้างขวางที่สุด ในบรรดารัฐธรรมนูญที่ประเทศไทยเคยมีมา แต่ก็ยังเป็นรัฐธรรมนูญที่อยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี อธิปไตยและเสรีภาพของระบบนี้จึงเป็นอธิปไตยและเสรีภาพของปลาใหญ่กินปลาเล็ก แต่ก็ยังดีกว่ารัฐธรรมนูญต่าง ๆ ในเวลาต่อมาที่อธิปไตยและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับนั้น ๆ เป็นอธิปไตยและเสรีภาพของงูเห่าล้อมในเล้าไก่ ซึ่งสมายบอกว่าปลาใหญ่ที่ต้องออกกำลังไล่กินปลาเล็กเป็น

ไหนๆ และปลาเล็กในแม่น้ำก็ยัง^๕มีโอกา^๕สจะตายซ้ำกว่าไ^๕่ใน
เล้า

แต่รัฐธรรมนูญฉบับ 10 พ.ย. 2489 ถูกฉีกทิ้งไปเมื่อ
รัฐประหาร 8 พ.ค. 2490 และครั้นแล้วประเทศไทยก็ต้องตกอยู่
ภายใต้ระบอบเผด็จการของคณะรัฐประหาร และต่อมาระบอบ
การปกครองนั้นก็นำประเทศเข้าอยู่ภายใต้อิทธิพลของจักรวรรดิ
นิยมอเมริกา จนกระทั่งบัดนี้

เริ่มต้นด้วย “ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือ
ทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างไทย-อเมริกา” ซึ่งลง
นามกันเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2493 ในสมัยรัฐบาล
จอมพล ป. พิบูลสงคราม

แล้วต่อมาก็มีการจัดทำ “ความตกลงว่าด้วยความ
ช่วยเหลือทางทหารระหว่างไทย-อเมริกา” ซึ่งลงนามกัน
เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2493 ผลจากข้อตกลงนี้ อเมริกา
ได้ส่งทหารจำนวนหนึ่งเข้ามาประจำอยู่ในประเทศไทยที่เรียกว่าหน่วย
จัดแม่ก

ถัดจากนั้นได้ยกระดับข้อตกลงขึ้นเป็นสนธิสัญญา ในปี
พ.ศ. 2497 เรียกว่า “สนธิสัญญา^๕ร่วมป้องกัน^๕แห่งเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้” (ซีโต้)

บรรดาข้อตกลงต่างๆ และสนธิสัญญาดังกล่าวนี้ กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้วก็คือการนำเอาเอกราชอธิปไตยของชาติไทยเข้าไปอยู่ภายใต้การบังคับควบคุมของจักรวรรดินิยมอเมริกา ทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในสภาพ “เมืองขึ้นแบบใหม่” จนบัดนี้

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2500 จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความสำนึกในความไม่เป็นเอกราชของชาติ จึงคิดจะสลัดออกจากกรอบกำของอิทธิพลจักรวรรดินิยมอเมริกา เริ่มต้นด้วยการขยายสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตย ทั้งด้านการพูดการเขียน การโฆษณาออกไปอย่างกว้างขวาง อันเป็นการปูทางไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยในด้านอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งเป็น การขัดกับผลประโยชน์ของจักรวรรดินิยมอเมริกา เพราะเมื่อใดที่ประชาธิปไตยรุ่งโรจน์ขึ้น เมื่อนั้นผลประโยชน์อันไม่ชอบธรรมของจักรวรรดินิยมก็จะพบบูบ

ผลประโยชน์ของจักรวรรดินิยมในประเทศนี้และในประเทศไหน ๆ ดำรงอยู่ได้ก็แต่ในระบอบเผด็จการเท่านั้น จักรวรรดินิยมอเมริกาก็สนับสนุนจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สมุนตัวใหม่ขึ้นมาเพื่อรักษาระบอบเผด็จการให้คงอยู่ต่อไป ด้วยการทำรัฐประหารโค่นจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2500

กลุ่มเผด็จการของสหรัฐ ได้พัฒนาการกดขี่ขูดรีดทารุณโหดร้ายยิ่งขึ้น มีลักษณะปฏิกริยามากขึ้น มีการโกงกินและขายชาติมากขึ้น ดังเช่น

1. ทำการปราบปรามอย่างรุนแรงและกว้างขวางต่อการเคลื่อนไหวของกรรมกร นิสิต นักศึกษา นักการเมืองก้าวหน้า และประชาชนผู้รักชาติ รวมทั้งการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเข้มงวดที่สุดโดยธรรมนูญการปกครองแผ่นดินที่ปฏิกริยาที่สุด

2. กลุ่มเผด็จการสหรัฐ ทำลายกิจการของรัฐวิสาหกิจลงอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ด้วยการส่งพวกพ้องเข้าไปหาประโยชน์ในรัฐวิสาหกิจนั้น ๆ

3. กลุ่มเผด็จการสหรัฐ ร่วมมือและส่งเสริมนายทุนต่างชาติกดขี่ขูดรีดประชาชนไทยอย่างทารุณและกว้างขวาง โดยเฉพาะนายทุนจักรวรรดินิยมอเมริกา ญี่ปุ่นและไต้หวัน จากการสำรวจของคณะพานิชศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปี 2520-2521 ปรากฏว่าในบรรดาบริษัทผู้ผลิตรายใหญ่ระดับผูกขาดที่ติดอันดับ 100 บริษัทนั้น มีเพียง 15 บริษัทเท่านั้นที่เป็นบริษัทเก่าแก่ที่ตั้งระหว่างปี พ.ศ. 2450 -

2499 ส่วนอีก 85 บริษัท เป็นบริษัทที่ดงขึ้นใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2500-2520 คือช่วงเผด็จการสฤษดิ์และสนมที่สืบทอด

4. เผด็จการสฤษดิ์ได้กระชับการขยายชาติให้จักรวรรดินิยมอเมริกาหนักหน่วงยิ่งขึ้น ด้วยการลงนามในแถลงการณ์ร่วม “ถนัด-คืนรพี” เมื่อ 6 มีนาคม 2505 ลงนามใน “ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการส่งกำลังบำรุงระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา” และในเวลาต่อมาได้ก้าวสู่การสมคบคิดและยินยอมให้จักรวรรดินิยมอเมริกา นำทหารเข้ามาตั้งอยู่ในประเทศไทย และใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพก่อสงครามรุกรานอินโดจีน

ดังกล่าวนี้อาจข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่เป็นมาและดำรงอยู่ เห็นกันอยู่โทนโทแล้วว่าใครกันแน่ที่ตามกันอเมริกกัน เห็นกันอยู่โทนโทแล้วว่าใครที่ทำให้นโยบายต่างประเทศของไทยเสียหาย แล้วอาจารย์ประเสริฐยังกลับมาขมวดเยียดให้เป็นความผิดของอาจารย์ปริตไปได้ อย่างนี้ก็วิปลาสไปแล้วละครับ ทั้ง ๆ ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้นตอ แต่อาจารย์ประเสริฐกลับลดความผิดให้เป็นแค่ผู้ “สืบทอด” เท่านั้น

ผมขอยืนยันจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้นตอของการเชื่อเชิญจักรวรรดินิยม

อเมริกาเข้ามากินเมืองไทย และตีบกดโดยจอมพลสฤษดิ์
จอมพล ถนอม-ประภาส จนกระทั่งบัดนี้

อนึ่ง การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำรัฐประหาร
8 พ.ย. 90 สำเร็จนั้น ผมไม่ทราบว่าเป็นเพราะอาจารย์ปรีดี
หวังพึ่งอเมริกาใช้หรือไม่ แต่ที่ผมทราบแน่ ๆ ก็คือ เกิดจาก
ความขัดแย้งภายในของฝ่ายกุมอำนาจรัฐเอง จึงเปิดโอกาสให้
นายทหารนอกวงการนำนายทหารประจำการส่วนน้อยทำรัฐ-
ประหารสำเร็จ

ลงว่าผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ
อธิบดีกรมตำรวจ วางตัวเป็นกลาง ใครจะทำรัฐประหารก็ทำไป
แล้วอย่างนี้หลวงธำรงจะเอาเป็นคิดนำที่ไหนมาสู้กับคณะรัฐ-
ประหาร

ข้อ 9 อาจารย์ประเสริฐวิจารณ์ว่า “อาจารย์ปรีดีถือ
ว่าตนเองเป็นผู้รู้ดีทั้งมาร์กซ์-ลัทธิเลนิน แต่ความเห็นของผม
ท่านรู้ไม่ถึงแก่นแท้” อันนี้ผมก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าอาจารย์
ปรีดีจะรู้ดีทั้งมาร์กซ์-ลัทธิเลนินถึงแก่นแท้หรือไม่ แต่ที่ผม
ทราบคือท่านได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เอเซียวิค ฉบับวันที่
28 ธันวาคม 1979-4 มกราคม 1980 ตอบคำถามที่ว่า “ท่าน

จะถือว่าทรรณะของท่านเป็นชาวมาร์กซิสต์ หรือมาร์กซิสต์ใหม่ได้ไหม?’ อาจารย์ปรีดีท่านตอบดังนี้ครับ

“ไม่, ไม่, ไม่, ข้าพเจ้าได้บอกแล้วว่าปรัชญาของข้าพเจ้าคือ “สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย” ถึงแม้ว่าถ้ามาร์กซ์พูดอย่างนั้นหรืออย่างนั้น ข้าพเจ้าก็ต้องพิจารณาว่าเป็นจริงหรือเป็นไปตามสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตยหรือไม่ สังคมนิยมมีอยู่หลายชนิด แม้ลัทธิมาร์กซ์ก็มีชนิดต่าง ๆ มีลัทธิมาร์กซ์, ลัทธิมาร์กซ์-ลัทธิเลนิน, ลัทธิทรอตสกี และอะไรต่ออะไร ข้าพเจ้ามีอิสระที่จะเลือกทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งที่สอดคล้องกับหลักห้าประการของเราอย่างที่เราได้กล่าวถึงมาแล้ว (หลักห้าประการ คือ 1 เอกราชชนของชาติ 2 อธิปไตยของชาติ 3 สันติภาพ 4 ความเป็นกลาง 5 ความไพบูลย์ของประชาชนพร้อมด้วยประชาธิปไตยของประชาชน—สุพจน์)

ข้อ 10 ผมสงสัยเหลือเกินและสงสัยอาจารย์ประเสริฐเหลือเกิน ในฐานะที่ผมเคารพนับถือ ว่าทำไมอาจารย์ประเสริฐจึงวิจารณ์ในปัญหาที่ไม่ควรวิจารณ์

“ผมเข้าใจว่าการที่อาจารย์ปรีดีไปตั้งภัยในประเทศจีนก็เพื่อหลบคดีลอบปลงพระชนม์——เมื่อหมดอายุความแล้ว จึงย้ายจากจีนไปอยู่ฝรั่งเศส”

นี่, อาจารย์ประเสริฐเขียนวิจารณ์ไว้อย่างนี้ และใคร ๆ
ที่เขียนอย่างนั้นแหละ ที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบขอขมาต่ออาจารย์
ปรีดีมาแล้วไม่รู้กี่รายต่อกี่ราย ทั้งที่เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน
รายสัปดาห์และกระทั่งที่ออกมาเป็นหนังสือเล่ม แล้วอาจารย์
ประเสริฐมาเขียนวิจารณ์อย่างนี้อีก ประเดี๋ยวทายาทของอาจารย์
ปรีดีฟ้องร้องขึ้นก็จะพากันบาดหมางและเสียเวลากันเปล่า ๆ
และนิตยสาร “หลักไท” ก็ะพลอยติดร่างแหเข้าไปด้วยเป็นทิว
แถว

ก็อาจารย์ปริทัศน์บอกไว้อย่างชัดแจ้งในที่หลาย ๆ
แห่งและรวมท้งบอกต่อศาลในคำฟ้องของท่านว่า

“การใส่ความว่าโจทก์หลบหนีคดีสวรรคตนั้นเป็นเท็จ เพราะโจทก์ได้ออกจากประเทศไทยโดยการรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 ซึ่งได้ส่งรถถังระดมยิงบ้านพักของโจทก์ที่ปากคลองหลอด จังหวัดพระนคร เพื่อให้โจทก์และภรรยาและบุตรที่ยังเป็นเด็กไว้เพียงสาตต้องพินาศล้มตาย——ต่อมาโจทก์ไปอยู่สาธารณรัฐจีน (ก่อนสถาปนาสาธารณรัฐแห่งราชภพจีน) ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลสมัยนั้นรู้ดีว่าโจทก์อยู่ ณ ที่นั้นระหว่างกรกฎาคม พ.ศ. 2491 ถึง กุมภาพันธ์ 2492 แต่รัฐบาลไทยในสมัยนั้นก็มีได้ขอให้รัฐบาลสา-

สาธารณรัฐจีนส่งตัวโจทก์กลับประเทศไทย ตามหมายจับในข้อหาสวรรคต ซึ่งแสดงว่ารัฐบาลสมัยนั้นทรมานช่วงงานต่อจากรัฐบาลนายควง ซึ่งจำเลยที่ 2 ร่วมอยู่ด้วยนั้น (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช) ไม่ติดใจว่าโจทก์หนีคดีสวรรคตที่อาจถูกขอให้ส่งตัวกลับประเทศไทยได้ โจทก์จึงมิได้หลบหนีคดีสวรรคต คงมีแต่จำเลยที่ 2 (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ) กับพวกที่ใช้ความอดุสาหะในการใส่ความโจทก์ ว่าสมคบในการปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 8 และหนีคดีสวรรคต”

ส่วนในการที่อาจารย์ปรีดีท่านไม่กลับเมืองไทยนั้น ท่านได้เคยบอกเหตุผลให้ผู้ใดที่ใคร่รู้ได้รู้มาแล้วหลายครั้งหลายหน รวมทั้งได้เคยให้สัมภาษณ์ “ตะวันใหม่” ด้วย ท่านบอกกับ “ตะวันใหม่” เมื่อถูกถามปัญหาว่า

“ผมได้แจ้งให้ญาติมิตรและสานุศิษย์ และได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์และนิตยสารภายในประเทศและต่างประเทศหลายฉบับแล้วว่า สภาพการณ์ขณะนี้ยังไม่เหมาะที่ผมจะกลับประเทศไทย เพราะผู้ที่ไม่มีใจเป็นธรรมยังคุกคามผมอยู่ แม้ผมจะได้รับความยุติธรรมจากศาลยุติธรรมแล้วก็ตาม”

และต่อนิตยสารเอเชียวิค ฉบับวันที่ 28 ธันวาคม 1979-4 มกราคม 1980 ท่านให้สัมภาษณ์ว่า

“โดยทั่วไป สภาพแวดล้อมยังไม่เหมาะสำหรับข้าพเจ้าที่จะกลับไป ประการที่สอง คุณก็ทราบข้าพเจ้าบริสุทธิในเรื่องกรณีสวรรคตของกษัตริย์ และถ้าข้าพเจ้ากลับไปเพราะระยะเวลาที่กำหนดโดยข้อบัญญัติของกฎหมาย ว่าหมดอายุความแล้ว ประชาชนก็อาจพูดว่า “นั่นไง, เขาได้รับความคุ้มครองตามข้อบัญญัติของกฎหมาย ที่หมดอายุความในคดีอาญาของเขา บัดนี้เขาจึงกลับมา” เพราะฉะนั้นประชาชนอาจพูดว่า ไม่ใช่ข้าพเจ้าบริสุทธิหมดจดหรอก ในเมื่อเขารอคอยจนกระทั่งเขาได้รับการคุ้มครองจากข้อบัญญัติของกฎหมาย มันเป็นปัญหาเกี่ยวกับเกียรติยศและความเป็นธรรมไม่ใช่ปัญหาถูกต้องตามกฎหมาย”

และเมื่อถูกถามว่าท่านจะไม่กลับตลอดไปหรือ ท่านบอกว่าท่านคอยสภาพแวดล้อม คือเมื่อประชาชนส่วนข้างมากเข้าใจถูกต้องว่าท่านเป็นผู้บริสุทธิ

ก็แค่ตนเองเหตุผลที่ท่านยังไม่กลับประเทศไทยจนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมไปในที่สุด

ข้อ 11. อาจารย์ประเสริฐ วิจารณ์สรุปใจความว่า ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 นั้น เป็นวิธีรัฐประหาร จึงทำให้การปฏิวัติประชาธิปไตยไม่สำเร็จ

จึงเป็นความผิดพลาดของอาจารย์ปรีดีและว่าต้นความคิดรัฐประหารเป็นของฝ่ายพลเรือน

ใช่ครับ, การยึดอำนาจเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เป็นวิธี “รัฐประหาร” แต่นำไปสู่เนื้อหา “ปฏิวัติ” ประชาธิปไตย และที่ “ปฏิวัติ” ประชาธิปไตยไม่สำเร็จนั้น ก็ตั้งที่สมได้ยกเอาข้อเขียนของ อาจารย์ปรีดีมาทำให้ปรากฏไว้ข้างต้นนั้นแล้ว ความคิดและแผนการ “รัฐประหาร” เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เป็นของพระยาทรงสุรเดช ซึ่งอาจารย์ปรีดีก็เห็นชอบด้วย และอาจารย์ปรีดีก็โต้แย้งเหตุผลไว้แล้วในหนังสือ “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎร และระบอบประชาธิปไตย” ว่าทำไมต้องใช้วิธีรัฐประหารดังที่อาจารย์ประเสริฐ ดอกบางตอนมาวิจารณ์นั้นแหละ

ข้อ 12. อาจารย์ประเสริฐ ตำนานอาจารย์ปรีดีว่า ช่วงซึ่ง ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2472 เพราะพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กำลังเตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่แล้วเช่นกัน และว่าถ้าคณะราษฎรไม่ช่วงชิงทำการเปลี่ยนแปลงแล้ว บ้านนี้พระปกเกล้าฯ ก็จะทรงนำการปฏิวัติประชาธิปไตยสำเร็จไปแล้ว

ครับ, เรื่องพระปกเกล้าฯ เตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญนั้นได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว และอาจารย์ปริตเองก็ได้กล่าวไว้ในสุนทรพจน์ ณ ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2489 ในวาระปิดสมัยประชุม มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“ในวาระที่ การประชุม ของสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 จะได้สิ้นสุดลงในวันนี้ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสเชิญชวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลายให้ระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญเมื่อพ.ศ. 2475 พระราชประสงค์ของ พระองค์ ซึ่งมีมาแต่ก่อน พระราชทานรัฐธรรมนูญนั้น คณะราษฎรฟังทราบเมื่อ 6 วัน ภายหลังที่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คือเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน ได้มีพระกระแสรับสั่งให้พระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาปริชาตลยุทธ พระยามโนปกรณนิติธาดา พระยาศรวิธสารวาจา พร้อมทั้งข้าพเจ้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และแจ้งพระยามหิธร ซึ่งเป็นราชเลขาธิการขณะนั้นเป็นผู้จดบันทึก มีพระกระแสรับสั่งว่า มีพระราชประสงค์จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อ

ได้ทรงปรึกษาข้าราชการที่มีตำแหน่งสูงในขณะนั้น ก็ไม่เห็น
 พ้องด้วยกับพระองค์ ในสุดท้ายเมื่อเสด็จกลับจากประพาส
 อเมริกา ได้ให้บุคคลหนึ่งซึ่งไปเฝ้าในวันนั้นด้วยพิจารณา (พระ
 ยาศรีวิสารวาจา—สุพจน์) บุคคลนั้นก็ถวายความเห็นว่ายังไม่ถึง
 เวลาและที่ปรึกษาก็กลับเห็นพ้องด้วยบุคคลนั้น คณะราษฎรมิได้
 รู้พระราชประสงค์มาก่อน การเปลี่ยนแปลงได้กระทำโดยบริสุทธิ์
 ไม่ได้ช่วงชิงดังที่ผู้ปลุกเสกข้อเท็จจริงให้เป็นอย่างอื่น ความ
 จริงทั้งหลายปรากฏในบันทึกการเฝ้าละออของอุทิศพระบาทในวันนั้น
 และโดยที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราช
 ประสงค์มาก่อนแล้ว หากมีผู้ทัดทานไว้ ฉะนั้นเมื่อคณะราษฎร
 ได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญพระองค์จึงพระราชทานด้วยดี....”

จากสุนทรพจน์ของอาจารย์ปรีดีดังกล่าวนั้น สรุปได้ว่า

1. พระปกเกล้าฯ ทรงดำริจะพระราชทานรัฐธรรมนูญ
2. แต่มีผู้ทัดทานเอาไว้
3. คณะราษฎรไม่เคยรู้พระราชดำรินมาก่อน

เนื่องจากพระปกเกล้าฯเป็นแต่เพียงทรงดำริดังนั้นเราจึง
 ไม่อาจรู้ได้ว่ารัฐธรรมนูญที่พระปกเกล้าฯ จะพระราชทานนั้นมี
 บทบัญญัติไว้เป็นประการใด เราจึงไม่สามารถจะวิจารณ์เปรียบ
 เทียบกับรัฐธรรมนูญของคณะราษฎรได้ แต่แน่ละ, ปลาตักน้ำ

ย่อมตัวโตเสมอ รัฐธรรมนูญของพระปกเกล้าซึ่งปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์กระชับที่ยังไม่เคยมีใครได้พบเห็นก็ย่อมจะเป็นประชาธิปไตยมากกว่ารัฐธรรมนูญของคณะราษฎรที่เห็น ๆ กันอยู่แล้ว

เรื่องนี้ ปฏิบัติ ของคณะ ราษฎรพูดกันมานาน นักหนาแล้ว แต่ก็ยังไม่มีใครเอาหลักฐานรัฐธรรมนูญของพระปกเกล้ามาทำให้ปรากฏสักที ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช อาจารย์รัฐศาสตร์ ผู้สนใจเรื่องนี้เป็นพิเศษ เคยเขียนไว้ในหนังสือ “14 ตุลาคม : คณะราษฎรกับกบฏบวรเดช” ตอนหนึ่งว่า

“ข้าพเจ้าเสียดายเหมือนกับคนไทยอีกหลาย ๆ คนที่ไม่มีโอกาสเห็นรัฐธรรมนูญฉบับพระปกเกล้า เพราะข้าพเจ้าอยากเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญ 10 ธันวาคม 2475 ข้าพเจ้าค้นหาเอกสารสำคัญฉบับนี้มาเป็นเวลา 7 ปีแล้ว (ดร. ชัยอนันต์ พุดเมื่อปี 2517-สุพจน์) รวมทั้งได้ขอให้ทายาทท่านเจ้าคุณศรีวิสารวาจาช่วยค้นหาด้วยแต่จนบัดนี้ยังไม่พบ...”

ครับ, ผมก็เป็นคนไทยคนหนึ่งในอีกหลาย ๆ คนที่เสียดายไม่ได้เห็นรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่จากการค้นพบบันทึกส่วนตัวของฮิตเลอร์ที่เป็นข่าวเกรียวกราวไปทั่วโลกเมื่อเร็ว ๆ นี้ ต่อไปเราอาจจะค้นพบรัฐธรรมนูญพระปกเกล้า ก็ได้ใครจะไปรู้

แต่จากบันทึกการเข้าเฝ้าฯ ทูลละอองธุลีพระบาท ของ
อาจารย์ปรีดีและคณะ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2475 นั้น
ตอนหนึ่งว่าไว้ดังนี้

“.....พระองค์ได้พระราชทานกระแสว่า พระองค์ประ
สงค์พระราชทานรัฐธรรมนูญการปกครองที่ละชั้น ๆ ชั้นแรก
ก็จะให้เสนาบดีมีการประชุมโดยพระองค์จะไม่ประทับเป็นประธาน
คือให้เสนาบดีมูรธาธรเป็นประธาน ส่วนรัฐสภานั้น พระองค์จะ
ได้ปรับปรุงสภากรรมการองคมนตรีที่ได้ทรงทดลองตั้งขึ้นไว้ก่อน
นั้นให้มีสภาพเป็นรัฐสภา....”

จากบันทึกการเข้าเฝ้าฯ นั้นจะทำให้เราเห็นโฉมหน้าของ
รัฐธรรมนูญพระปกเกล้าฯ ได้บ้างตามสมควร โดยพิจารณา
ไปจากหลักการของสภากรรมการองคมนตรีที่จะกลายมาเป็นรัฐ-
สภาตามพระราชดำริ ดังต่อไปนี้

สภากรรมการองคมนตรีตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค-
มนตรี พ.ศ. 2470 ภายหลังที่ได้ทรงยกเลิกพระราชบัญญัติ
ปรีวิเคาน์ซิล จ.ศ. 1236 ที่มีมาแต่สมัยรัชกาลที่ 5

กรรมการ องคมนตรี ทรงแต่งตั้ง จากจำนวนองคมนตรี
(ตามมาตรา 12) ผู้ซึ่งองค์พระมหากษัตริย์มีพระราชดำริเห็นว่า

เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสามารถ และทรงคุณธรรมสมควรเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย

หน้าที่ของสภาเพื่อประชุมปรึกษาหารือราชการตามแต่ละโปรดเกล้าฯ พระราชทานลงมาให้ปรึกษา (มาตรา 11) การพระราชทานลงมาให้ปรึกษานี้ อาจเป็นโดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ โดยพระองค์เอง (ตามมาตรา 13 วรรค 1) หรือโดยกรรมการ พร้อมกัน ห้า คน เข้าชื่อ ทำหนังสือยื่นต่อ นายก (ประธานสภา) ว่ามีข้อความเกี่ยวกับสวัสดิภาพแห่งบ้านเมืองและประชาชน อันควรจะได้ประชุมปรึกษาถวญความเห็น เมื่อสภานายกกราบบังคมทูล ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ปรึกษากันได้แล้ว สภาก็อาจปรึกษาข้อความนั้นได้ (ตามมาตรา 13 วรรค 2)

จำนวนกรรมการสภามี 40 คน กรรมการเลือกกันเองเป็นสภานายก 1 อุปนายก 1 เมื่อได้รับพระบรมราชานุมัติผู้รับเลือกเข้ารับตำแหน่งได้ (มาตรา 12) แต่สภาอาจเชิญผู้หนึ่งผู้ใดมาชี้แจง หรือแสดง ความเห็น ต่อที่ประชุม เพื่อ ประกอบข้อปรึกษาได้ (มาตรา 13 วรรค 3) ผู้รับเชิญไม่ใช่กรรมการไม่มีสิทธิออกเสียง

คำปรึกษาหารือมติของสภากรรมการองคมนตรีนั้น สภา

นายกมีหน้าที่นำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย สุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ก็จะเป็นปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามก็ได้ (มาตรา 28)

จากบทบัญญัติของสภากรรมการองคมนตรี ที่จะกลายมาเป็นรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญของพระปกเกล้า ฯ ก็จะได้หัวข้อโดยสรุปดังนี้

1. กรรมการองคมนตรีที่จะมาประกอบเป็นสภากรรมการองคมนตรีนั้น มาจากการแต่งตั้งขององค์พระมหากษัตริย์

2. มีหน้าที่ปรึกษาหารือ ข้าราชการ ตามแต่ จะโปรดเกล้า ฯ และ

3. มติของคำปรึกษาหารืออื่นนี้ ไม่จำเป็นที่องค์พระมหากษัตริย์จะต้องทรงปฏิบัติตาม แต่ “สุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ”

ดังกล่าวนี้อาจ โฉมหน้าของรัฐธรรมนูญพระปกเกล้า ฯ ซึ่งพิจารณาจากบทบัญญัติของสภากรรมการองคมนตรี และกล่าวกันว่า สภาเป็นสภาทดลองที่จะกลายมาเป็นรัฐสภาต่อไป และจากโครงสร้างเนื้อหาดังกล่าวนั้น เราก็พอจะพิจารณาได้แล้วว่า รัฐธรรมนูญพระปกเกล้า ฯ นั้น เป็นประชาธิปไตยแค่ไหน

แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญของพระปกเกล้าฯ จะมีเนื้อหาสาระที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังที่ทรงกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติกษัตริย์ราชสมบัติ ก็ยังไม่แน่ว่าจะได้ทรงประกาศใช้ต่อเมื่อใด ก็ดังที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวไว้ว่า

“...ทรงกำหนดให้เป็รัฐธรรมนูญในวันที่ 6 เมษายน 2475 ซึ่งเป็นวันจักรี ครบรอบ 150 ปี แต่นโยบายนั้นถูกคัดค้านจากวงการที่มีอิทธิพลสูง รัฐสภาที่ 7 จึงทรงเลื่อนวันพระราชทานรัฐธรรมนูญออกไปเพื่อศึกษาเรื่องนี้ให้ดียิ่งขึ้น แต่ขณะที่เสด็จประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน คณะราษฎรก็ทำรัฐประหารปฏิวัติเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475”

จากบทวิจารณ์ของอาจารย์ประเสริฐ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “ที่พระปกเกล้าฯ ไม่อาจจะพระราชทานรัฐธรรมนูญได้ก็เพราะถูกคัดค้านจากวงการที่มีอิทธิพลสูง” และในประเด็นนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว และเนื่องจากวงการที่มีอิทธิพลสูง จะหมดอิทธิพล ไปต่อเมื่อใด ก็ไม่มีใคร พยากรณ์ได้ จึงเป็นผลสืบต่อไปว่าพระปกเกล้าฯ จะพระราชทานรัฐธรรมนูญของพระองค์ต่อเมื่อใดก็ไม่มีใครจะพยากรณ์ได้เช่นกัน

แต่ที่ไม่ต้องมีใครพยากรณ์เพราะเป็นของจริงที่ประจักษ์

ก็คือ ประชาชนไทยจะต้องทนถูกระบบเผด็จการศักดินาที่ขูดรีดกันต่อไป

ดังนั้นในการเปลี่ยนแปลง การปกครองของคณะราษฎร เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งเป็นการยกเลิกระบบศักดินาที่ทมิฬโหด จึงเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อมวลราษฎรไทย การกระทำของคณะราษฎรดังกล่าวนี้ อาจารย์ประเสริฐท่านเรียกว่า “รัฐประหารปฏิวัติ” ซึ่งเป็นการถูกต้อง เพราะคณะราษฎรใช้วิธีการยึดอำนาจโดย “รัฐประหาร” แล้วดำเนินการ “ปฏิวัติ” โดยยกเลิกระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และสถาปนาระบอบประชาธิปไตย

แต่ความผิด อย่างใหญ่หลวง ที่อภัยให้ ไม่ได้ของ คณะราษฎรในเวลาต่อมาคือ เปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยกลับไปสู่ระบอบเผด็จการ ซึ่งอาจารย์ปรีดีท่านวิจารณ์ไว้ว่า “ถ้าวิจารณ์ให้ถ่องแท้ คือการปกครอง ระบอบทาส ที่ถอยหลัง ไปยิ่งกว่าระบบศักดินา”

คณะราษฎรเปลี่ยนแปลง ระบอบประชาธิปไตย ไปสู่เผด็จการอย่างไร ผมก็ได้ยกเอาข้อเขียนของอาจารย์ปรีดีมาแสดงไว้แล้วข้างต้น และการเปลี่ยนแปลงสองด้านของคณะราษฎร คือเปลี่ยนแปลงเผด็จการศักดินาเป็นประชาธิปไตย และต่อมา

เปลี่ยนแปลงประชาธิปไตยเป็นเผด็จการ ผมเห็นมีแต่อาจารย์
 ปรีดีกับอาจารย์ประเสริฐเท่านั้นที่พูดครบถ้วนทั่วถึง คน
 อื่น ๆ พูดแต่คณะราษฎรเปลี่ยนระบอบเผด็จการศักดินาเป็นประ-
 ชาธิปไตยเท่านั้น ส่วนที่คณะราษฎรเปลี่ยนแปลงระบอบ
 ประชาธิปไตยเป็นเผด็จการไม่ได้พูดถึงกัน

แต่การที่คณะราษฎรเปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตย
 เป็นเผด็จการนั้น อาจารย์ประเสริฐวัดความผิดไปให้อาจารย์ปรีดี
 ผมเห็นว่าไม่ยุติธรรมนัก เพราะในคณะราษฎรเองมีความเป็น
 เอกภาพอยู่เพียง “เปลี่ยนแปลงการปกครอง” เท่านั้น ต่อจาก
 นั้นความเป็นเอกภาพไม่มีอีกเลย มีฝ่ายก้าวหน้าและฝ่ายล่าหลัง
 หรือฝ่ายประชาธิปไตยกับฝ่ายเผด็จการต่อสู้กัน ในขบวนการนั้น
 ฝ่ายก้าวหน้าหรือฝ่ายประชาธิปไตยเป็นฝ่ายข้างน้อย ฝ่ายล่าหลัง
 หรือฝ่ายเผด็จการเป็นฝ่ายข้างมาก ซึ่งในที่สุดฝ่ายข้างมากหรือ
 ฝ่ายเผด็จการที่นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เป็นฝ่ายยึด
 กุมคณะราษฎร แล้วนำคณะราษฎรออกจากทิศทางประชาธิปไตย
 ไปสู่ทิศทางของระบอบเผด็จการ และสืบต่อมาโดยคณะ
 รัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 ของจอมพลผิน ชุณหะวัณ คณะ
 ปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501 ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะ

ปฏิรูป 6 ตุลาคม 2519 ของพลเอก สังกัด พลเอกอยู่ คณะปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2520 ของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และตกทอดระบอบเผด็จการสืบต่อมาจนถึงวันนี้

อาจารย์ปรีดี เป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนระบอบและเป็นคนสำคัญชั้นนำของฝ่ายก้าวหน้าหรือฝ่ายประชาธิปไตย เป็นฝ่ายข้างน้อยในคณะราษฎร ซึ่งท่านก็ได้ต่อสู้เพื่อรักษาระบอบประชาธิปไตยตามเจตจำนงของคนราษฎรแต่เบื่องแรกตลอดมา แต่ในที่สุดฝ่ายเผด็จการใน คณะราษฎรก็นำ คณะราษฎรไปสู่ทิศทางของระบอบเผด็จการ แล้วใช้วิธีการ “เลือกตั้ง” หลอกลวงมอมเมาประชาชน ว่าเป็นประชาธิปไตย จนทำให้คนทั้งหลายในปัจจุบันเข้าใจว่าประชาธิปไตยอยู่ที่การเลือกตั้ง

แน่นอน, ประชาธิปไตยต้องมีการเลือกตั้ง แต่การเลือกตั้งไม่ได้หมายความว่า จะเป็นประชาธิปไตยเสมอไป มีแต่การเลือกตั้งในระบบ ประชาธิปไตยเท่านั้นจึงจะเป็น การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย ในระบอบเผด็จการถึงแม้ว่าจะมีการเลือกตั้ง ก็เป็นการเลือกตั้งที่เป็นเผด็จการ ก็อย่างการเลือกตั้งที่เพิ่งผ่านไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ มีการใช้อิทธิพลทางการเงิน อิทธิพลทางอำนาจ อิทธิพลหน้าที่ในตำแหน่งราชการที่ไม่ชอบธรรม ซึ่งไม่

เป็นประชาธิปไตย ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าเป็นการเลือกตั้งในระบบอบเผด็จการ แต่คนมากมายเข้าใจผิดว่าเป็นประชาธิปไตย

ในประเด็นนี้อาจารย์ประเสริฐ พยายามชี้ให้เห็นว่าความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อนที่ถือ ว่าประชาธิปไตย อยู่กับการเลือกตั้ง มีต้นกำเนิดมาจากรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธ.ค. 2475 ที่บัญญัติไว้ว่า “อำนาจอธิปไตย มาจาก ปวงชนชาวสยาม” แทนบทบัญญัติที่ว่า “อำนาจสูงสุดของประเทศนั้น เป็นของราษฎรทั้งหลาย” ซึ่งใช้อยู่เดิมในธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับ 27 มิถุนายน 2475

ซึ่งผมเองก็เห็นด้วยกับอาจารย์ประเสริฐในแง่ของอักษรศาสตร์และความถูกต้องตามหลักของระบอบประชาธิปไตย ที่ควรจะบัญญัติไว้ให้เด่นชัดว่า อำนาจอสูงสุดของประเทศหรือที่ในปัจจุบันเรียกว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย ซึ่งเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทยอย่างเด่นชัด แทนที่จะใช้คำว่าอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย ซึ่งอาจารย์ประเสริฐเห็นว่าเป็นการยกการเลือกตั้งขึ้นเป็นลัคนำของประชาธิปไตย จนทำให้มีความเข้าใจผิดและยึดถือผิด ๆ กันมาจนบัดนี้ เพราะดังกล่าวก่อนแล้วว่าการเลือกตั้งเป็นได้ทั้งประชาธิปไตยและเผด็จการ เพราะฉะนั้นลัคนำของ

ประชาธิปไตยไม่ใช่อยู่ที่การเลือกตั้ง แต่อยู่ที่การทำให้อำนาจ
 อธิปไตยเป็นของ ปวงชนที่แท้จริงและทำให้บุคคลมี เสรี
 ภาพบริบูรณ์ ผมเห็นด้วยกับอาจารย์ประเสริฐ และยังเห็นต่อ
 ไปว่า แม้จะเปลี่ยนบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้ระบุว่า “อำนาจ
 อธิปไตย เป็นของ ปวงชนชาวไทย” ก็หาทำให้การเลือกตั้ง
 เป็นประชาธิปไตยไม่ ถ้าหากว่าไม่เปลี่ยนระบอบปกครองให้
 เป็นประชาธิปไตยเสียก่อน และถึงแม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้ว่า
 “อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย” แต่ถ้าหากระบอบ
 การปกครองเป็นประชาธิปไตยก็ทำให้การเลือกตั้งนั้นเป็นประชา
 ธิปไตยได้ ก็ดังที่อาจารย์ประเสริฐเองได้ยกย่องการเลือกตั้งปี
 2476 กับ 2480 ว่าเป็นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย ทั้ง ๆ
 ที่การเลือกตั้งทั้ง 2 ครั้งนั้นอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ 10 บ.ค.2475
 ที่บัญญัติไว้ว่า “อำนาจอธิปไตยย่อม มาจาก ปวงชนชาว
 สยาม” และการเลือกตั้งทั้งสองครั้งนั้นในสมัยรัฐบาล
 พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งปกครองโดยระบอบประชา
 ธิปไตย ผมจึงเห็นว่าความสำคัญของความเป็นประชาธิปไตย
 หรือไม่ประชาธิปไตยอยู่ที่ ระบอบการปกครอง ก็อาจารย์ประ
 เสริฐเองเคยพูดไว้อย่างนี้และผมก็เห็นด้วยอย่างนี้

ข้อ 13 อาจารย์ประเสริฐ วิจารณ์ความขัดแย้ง

ระหว่างพระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎรว่ามีมูลเหตุสำคัญมาจากเรื่องที่คณะราษฎร “ยกเลิกเรื่องหลักสาระสำคัญของระบอบประชาธิปไตยเสีย โดยเปลี่ยนหลัก “อำนาจอธิปไตย เป็นของปวงชน” ไปเป็น “อำนาจอธิปไตย มาจากปวงชน” “ซึ่งก็คือเปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการนั่นเอง”

ถ้าหากว่าเพียงการเปลี่ยนถ้อยคำ “เป็นของ” ไปเป็น “มาจาก” มีความสำคัญ ถึงกับเป็นการเปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการแล้ว ฝ่ายที่เปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบเผด็จการดังกล่าว ก็หาใช่ใครที่ไหนไม่ หากเป็นพวกเจ้าขุนมูลนายที่จง รักภักดีต่อระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์^๕นั่นเอง

เพราะดัง หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ที่ ผมนยกมา แต่ข้างต้นแล้วว่า คณะอนุกรรมการที่ยกร่างรัฐธรรมนูญ 10 ธ.ค. 2475^๕ นั้นเป็นคนนอกคณะราษฎรเสีย 8 คน ที่เป็นคนของคณะราษฎรเพียงคนเดียว คืออาจารย์ปรีดี และในสภาผู้แทนราษฎรที่พิจารณาอนุมัติร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็เป็นคนนอกคณะราษฎรเสีย 39 คน สมาชิกที่เป็นคณะราษฎรมีเพียง 31 คน

สรุปแล้วเสียงส่วนใหญ่ในการอนุมัติรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธ.ค. 2475 คือเสียงของคนภายนอกคณะราษฎรและคนภายนอกคณะราษฎรดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่คือ เจ้าขุนมูลนายข้าราชการเก่า ๆ ที่จงรักภักดี ต่อสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังกล่าวแล้ว

และเนื่อง จากเจ้า ขุนมูลนายและข้าราชการเก่า ๆ มีส่วนสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธ.ค. 2475 ดังนั้นในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากพระปกเกล้าฯ ดังปรากฏในคำแถลงประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม (พระยามโนปกรณนิติธาดา) มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“อนึ่งข้าพเจ้าขอเสนอด้วยว่า ในการร่างรัฐธรรมนูญนี้ อนุกรรมการได้ทำติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา จนถึงอาจกล่าวได้ว่าได้ร่วมมือกันทำข้อความตลอด ในร่างที่เสนอมานี้ได้ทูลเกล้าฯ ถวายและทรงเห็นชอบด้วยทุกประการแล้ว และที่กล่าวได้ว่าทรงเห็นชอบนั้น ไม่ใช่แต่ทรงเห็นชอบด้วยอย่างข้อความที่กราบบังคมทูลขึ้นไป ยิ่งกว่านั้น เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก...”

และ ใน รายงาน การ ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 34/2475 (สามัญ) วันพุธที่ 16 พฤศจิกายน พุทธศักราช

2475 ประธานคณะกรรมการราษฎร (พระยามโนปกรณนิติธาดา ผู้เป็นประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ) ได้แถลงต่อสภาเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญว่าดังนี้

“ได้นำร่างรัฐธรรมนูญ^{๕๕}ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายทอดพระเนตร ทรงมีรับสั่งว่าเป็นที่พอพระราชหฤทัย และได้ทรงแนะนำว่าการประกาศรัฐธรรมนูญนั้น เป็นของสำคัญยิ่งใหญ่ว่าการจะมีพิธีต้อง จึงโปรดเกล้าฯ ให้โทรหลวงหาฤกษ์ยาม ได้ 3 ฤกษ์ ฤกษ์ 1 ตกวันที่ 1 ธันวาคม ฤกษ์ 2 ตกวันที่ 10 ธันวาคม ฤกษ์ 3 ไปตกกลางเดือนมกราคม จึงได้คิดว่าสำหรับฤกษ์หนึ่งนั้นเวลากระชั้นชิดเกินไปคงไม่ทัน จึงได้กำหนดไว้เป็นวันที่ 10 ธันวาคม คือ ฤกษ์ที่สอง....”

ดูซิครับ, ความที่พระปกเกล้าฯ ทรงพอพระทัยในรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธ.ค. 2475 จนถึงกับพระยามโนปกรณนิติธาดาใช้ถ้อยคำว่า “ไม่ใช่แต่ทรงเห็นชอบด้วยอย่างข้อความที่กราบบังคมทูลขึ้นไป ยิ่งกว่านั้น เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก” จนถึงกับโปรดเกล้าฯ ให้โทรหลวงหาฤกษ์ยามให้

เมื่อเป็นดังนี้ ผมจึงเห็นว่าเป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนของอาจารย์ประเสริฐที่อ้างว่าพระปกเกล้าฯ ขัดแย้งกับคณะราษฎร

ฎรเพราะรัฐธรรมนญ และฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับคณะราษฎรก็
 พุดกันเช่นนทนน

ความจริงเรื่อง ความขัดแย้ง ระหว่างพระ ปกเกล้าฯ กับ
 คณะราษฎรนั้น สืบเนื่องมาจากผลประโยชน์ทางชนชั้นเป็น
 สำคัญ ซึ่งถ้าจะพุดไปแล้วก็จะเป็นหนังสือเล่มโต ๆ อีกเล่ม
 หนึ่งเอาไว้อีกโอกาสเหมาะ ๆ แล้วเราจะได้พุดกันถึงปัญหาอื่นอีก
 ครึ่งหนึ่ง วันนั้นขอพุดแค่นี้ก่อน และขอจบคำข้แจงในตอนทีหนึ่ง
 เพียงเท่านี้.

ผมจบตอนหนึ่งไปพุดทีกับ “หลักไท” เสนอตตอนที่
 สองออกมา ก็เลยถือโอกาสข้แจงสืบต่อกันไปเลยแต่ก็คงจะไม่
 ยืดยาวเหมือนตอนแรก เพราะตอนสองที่ว้ด้วยเศรษฐกิจ ทีมี
 ความคลาดเคลื่อนข้อเท็จจริงอยู่ก็เพียงนิดหน่อย นอกนั้นเป็น
 ทรรศนะของอาจารย์ประเสริฐทีมีต่อ “ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ”
 ของอาจารย์ปรีดี ซึ่งเป็นสิทธิ์ของอาจารย์ประเสริฐทีจะ
 เห็นอย่างไรก็ได้ และผมก็เคารพในสิทธิ์นั้นของทุก ๆ ท่าน
 แต่ทีผมจะทำความเข้าใจต่อไปนี้ และทีได้ทำความเข้าใจมาแล้ว
 แต่ตอนแรกเป็นรื่องของข้อเท็จจริงไม่ใช่ทรรณะ ซึ่งผมจะข้
 ให้เห็นข้อเท็จจริงทีคลาดเคลื่อนดังต่อไปนี้

ข้อ 14 อาจารย์ประเสริฐ วิจารณ์ไว้ว่า

“นโยบายเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี คือ เค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งอาจารย์ปรีดีเสนอต่อคณะรัฐมนตรีและคณะเตรียมเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร พระยามโนฯ นายกรัฐมนตรีก็ปัดสกาเสียก่อน”

เค้าโครงการเศรษฐกิจที่อาจารย์ประเสริฐกล่าวถึงนี้ ข้อเติมที่ถูกต้องคือ “ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ” เพราะยังไม่ผ่านการรับรองของรัฐบาล เป็นแต่เพียงร่างที่เสนอโดยอาจารย์ปรีดี ซึ่งมีบรรดาศักดิ์ในขณะนั้นเป็นหลวงประดิษฐมนูธรรม และร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ดังกล่าวนั้น อาจารย์ปรีดีร่างขึ้นตามรับสั่งของพระปกเกล้าฯ ดังปรากฏในคำพิพากษาของศาลพิเศษในคดีแดงที่ 1-14/2482 มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้

“พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้มอบหมายให้หลวงประดิษฐฯ เป็นผู้ร่างโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในการที่จะยกร่างโครงการเศรษฐกิจนั้น พระยามโนฯ พระยาราชนางค์ พระยาศรีวิสารวาท หลวงประดิษฐฯ ได้ปรึกษากันหลายครั้งหลายหน โดยหลวงประดิษฐฯ เสนอว่า ในการที่จะบริหารราชการแผ่นดินนั้น จะต้องช่วยเหลือราษฎรในทางเศรษฐกิจก่อน แต่ราษฎรของเราต้องการให้รัฐบาลเป็นผู้นำ พระยามโนฯ พระยาศรีวิสารวาทและพระยาราชนางค์ ไม่ได้โต้แย้ง แสดง

ความพอใจ ในหลักการของหลวงประดิษฐฯ ที่เสนอให้ทราบ
 นั้น ต่อมาพระยามโนฯ ได้บอกกับหลวงประดิษฐฯ ว่าพระปก-
 เกล่าว ให้ไปเฝ้าพร้อมด้วยพระยาพลฯ แล้วพระปกเกล้าฯ
 ได้รับสั่งถึงเศรษฐกิจของบ้านเมือง และถามถึงความเห็นของ
 หลวงประดิษฐฯ ว่ามีอะไรบ้าง? หลวงประดิษฐฯ ได้กราบ
 ทูลตามแนวที่ได้เคยปรึกษากับพระยามโนฯ พระยาศรีวิ-
 ศารวาจา และพระยาราชวังสันมาก่อน พระปกเกล้าฯ รับสั่ง
 ชมเชยเห็นชอบด้วย และรับสั่งต่อไปว่าพระองค์ชอบแบบโซ-
 เชียลิสต์หลวงประดิษฐฯ จึงรับสั่งให้ไปจัดการเขียนโครงการขึ้น
 ครั้งแรกหลวงประดิษฐฯ ยังมีได้เขียนโครงการเศรษฐกิจ ต่อมา
 พระยามโนได้เร่งเร้าให้หลวงประดิษฐฯ เขียน โดยอ้างว่า พระ
 ปกเกล้าฯ พอพระทัย หลวงประดิษฐฯ จึงได้เขียนเค้าโครงการ
 เศรษฐกิจขึ้น เหตุที่ยังไม่ได้เขียนเพราะมีงานร้อนที่สำคัญอยู่มาก
 เช่นทำการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร เมื่อร่างโครงการเศรษฐกิจ
 เสร็จแล้ว ก็ได้จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อแจกจ่ายกันในหมู่ผู้ก่อการ และ
 คณะกรรมการราษฎร การที่แจกจ่ายผู้ก่อการนั้นก็เพื่อให้เขาไป
 จ्ञานก่อนว่าจะมีความเห็นชอบด้วยหรือไม่ การแจกคณะกรรมการ
 ราษฎรก็เพราะเรื่องนี้จะเข้าสู่ที่ประชุมคณะ กรรมการ ราษฎร

เพื่อให้โอกาสกรรมการราชวรได้อ่านเสียก่อน ถ้าไม่เห็นชอบด้วยและมีเหตุผลดีกว่าก็ยอมตามความเห็นส่วนมากและขอแก้ไขได้ เมื่อแจกไปแล้วพระยามโนฯ ไม่เห็นด้วย อ้างว่าได้ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯมาแล้ว พระปกเกล้าฯ ไม่เห็นด้วย หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่เชื่อจึงขอให้มีการประชุมทำนองกิ่งราชการเสียก่อน เพื่อจะได้อธิบายให้ที่ประชุมทราบ พระยามโนฯ ได้ขอร้องให้หม่อมเจ้าสกลวรรณกร วรวรรณ ซึ่งมีความรู้ในทางเศรษฐกิจเข้าร่วมด้วย ที่ประชุมยอม ผลของการประชุมมีความเห็นไม่ตรงกันแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ อีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วย มีพระยาทรงสุรเดช พระยามโนปกรณ์นิติธาดา และพระยาศรีวิสารวาจา ต่อมาได้มีการประชุมเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นในระหว่างผู้ก่อการอีก พระยาทรงสุรเดช และผู้ก่อการบางคนมีความเห็นแย้งกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ และเรื่องนั้นพระยาทรงสุรเดชได้ประชุมนายทหารบอกว่า หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นคอมมิวนิสต์ การประชุมเค้าโครงการเศรษฐกิจในครั้งแรกนั้น อ้างเหตุผลว่าจะทำไปตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นไม่ได้ เมื่อโต้แย้งกันมากขึ้น จึงอ้างว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ ก่อนร่างโครงการนี้หลวงประดิษฐ์ฯ ได้เข้าเฝ้าพระปกเกล้าฯ อยู่ 2 ชั่วโมง ได้กราบทูลถึงโครงการที่จะ

ร่างนั้นโดยชัดแจ้ง พระปกเกล้าฯ มิได้รับสั่งว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ เมื่อที่ประชุมส่วนมากไม่เห็นด้วยตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นแล้ว หลวงประดิษฐ์ฯ มิได้คิดที่จะดำเนินตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นต่อไป และได้พูดในที่ประชุมว่า เมื่อไม่เห็นด้วย หลวงประดิษฐ์ฯ ก็ขอลาออกเหตุการณ์ได้ปรากฏต่อไปว่า เค้าโครงการเศรษฐกิจที่หลวงประดิษฐ์ฯ ทำขึ้นนั้น เป็นอุบายของพระยามโนฯ กับพวกให้กระทำขึ้นแล้วไปถวายพระปกเกล้าฯ พระยามโนฯ ได้คัดลอกเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์เจ๊าะที่ตนเห็นด้วย นำไปถวายพระปกเกล้าฯ ว่าเป็นร่างของพวกตนพร้อมกับร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ แล้วพระยามโนฯ กับพวกได้กระทำพระราชวิจารณ์ตำหนิเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ ว่าไม่เหมาะสมสำหรับประเทศสยาม และเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ แล้วให้พระปกเกล้าฯ ลงพระนาม ในระหว่างที่ประชุมกันถึงเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ ก็ดี ในระหว่างที่นำเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐ์ฯ ขึ้นถวายพระปกเกล้าฯ ตลอดจนพระราชวิจารณ์ก็ดี พระยาพหลพลพยุหเสนา

ไปเสียแต่ต่างจังหวัด เมื่อพระยาพหลพลพยุหเสนากลับจากภาคอีสานและจังหวัดราชบุรีแล้ว จึงได้ทราบเรื่องที่ไม่ปรองดองกันนี้ พระยาพหล ฯ จึงได้พยายามที่จะหาทางปรองดองกันใหม่ และเสนอว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ฯ นั้นถ้าได้แก้ไขเสียก็ได้ จึงได้ตกลงตั้งอนุกรรมการขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้นำเสนอคณะกรรมการราษฎร ให้พิจารณาหลักการ

ต่อมาอีก 2-3 วัน อนุกรรมการชุดนี้ยังไม่ได้แก้ไขเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ฯ พระปกเกล้า ฯ รับสั่งให้พระยาพหล ฯ พระยาราชวังสัน พระยามโน ฯ พระยาศรีวิสารวาจาไปเฝ้าที่หัวหิน เมื่อไปถึงหัวหินนั้น ได้เห็นมีพระราชวิจารณ์เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ฯ อยู่ที่นี่แล้ว พระปกเกล้า ฯ ได้รับสั่งแก่พระยาพหล ฯ ว่า การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญทุกวันนี้ จะไปได้ตลอดรอดฝั่งหรือไม่ พระยาพหล ฯ จึงทูลตอบว่า ถ้าราชการของพระองค์ไม่ได้อีก คงตลอดรอดฝั่งไปได้ การที่พระปกเกล้า ฯ รับสั่งเช่นนั้น พระยาพหล ฯ เห็นว่าพระยามโน ฯ เป็นคนโลก คงจะถอยหลังเข้าคลอง ในวันที่ไปเฝ้าพระปกเกล้า ฯ นี้เลยไม่ได้พูดเรื่องที่จะแก้

ไซเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐา เพราะพระราชนิพนธ์ได้ออกมาเสียแล้วในวันนั้นเอง จึงได้พากันโดยสารรถไฟกลับกรุงเทพฯ ระหว่างมาในรถไฟได้พูดกันว่า พระยาพหลฯ เป็นผู้ออกความเห็นไม่รับหลักการเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐา และให้หลวงประดิษฐา ไปต่างประเทศเมื่อพระยาพหลฯ ได้ฟังดังนั้นก็นึกเอะใจ เพราะไม่เคยพูดอย่างที่กำลังกล่าวเลย การที่กล่าวเช่นนั้นคงจะเกิดแตกร้างกันในระหว่างคณะผู้ก่อการกับคณะกรรมกรราษฎร ในเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐา นั้น โดยพระยาทรงสุรเดชกับหลวงประดิษฐา มีความเห็นขัดกัน

ตั้งแต่พระยามโนฯ ได้เป็นประธานคณะกรรมกรราษฎรแล้วก็บริหารราชการแผ่นดินและประพฤติดนไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์และบั่นทอนคณะผู้ก่อการ ให้หมดอำนาจไปที่ละเล็กทีละน้อย และทำความเสื่อมเสียประโยชน์แก่แผ่นดินที่ควรได้ กล่าวคือ คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีความประสงค์ที่จะจัดการปกครองให้ก้าวหน้าไปโดยเร็วที่สุด ส่วนพระยามโนฯ นั้นมีความประสงค์ที่จะบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นอย่างเดิม จึงเป็นสาเหตุให้แย้งคัดค้านกับคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นส่วนใหญ่ และกระ-

ทำให้พระยามโนฯ ไม่พอใจในวิถีทางการเมืองของผู้ก่อการ แต่คณะผู้ก่อการส่วนมากรู้เท่าถึงการที่พระยามโนฯ ได้ปฏิบัติการไป จึงได้พยายามโต้แย้งคัดค้าน พระยามโนฯ เห็นว่าจะกระทำไปตามความประสงค์นั้นไม่ตลอดปอดโปรง จึงได้ทอดสนิทกับพระยาทรงสุรเดช ซึ่งในเวลานั้นเป็นผู้มีอำนาจในทางการเมือง ในเดือน มกราคม หรือกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2475 พระยาทรงได้เรียกผู้ก่อการชั้นผู้น้อยไปประชุม ได้พูดในที่ประชุมขึ้นว่า พระยามโนฯ เป็นผู้ใหญ่และทำงานไปได้อย่างเรียบร้อย และรวบรวม ได้ขอรับรองอย่าให้ไปได้ถึงคัดค้านพระยามโนฯ แต่ที่ประชุมเห็นว่าไม่ถูกจึงไม่ยอมปฏิบัติตาม แต่นั้นมา มีความรู้สึกกันทั่วไปว่า พระยาทรงฯ กับคณะผู้ก่อการชั้นผู้น้อยไม่ลงรอยกัน จึงจัดการให้พวกผู้ก่อการผู้คัดค้านพระยามโนฯ นั้นไปศึกษาวิชาต่างประเทศเสีย แต่ไม่มีใครยอมไป

การที่พระยามโนฯ ขัดขึ้นบริหารราชการอยู่ได้เช่นนั้น ก็เพราะพระยาทรงกับพวกเป็นผู้สนับสนุนอยู่ นอกจากนี้พระยาทรงฯ ได้ปรารภต่อหลวงสินธุ์สงครามชัย ร.น. ว่า พวกก่อการโดยมากเป็นเด็กไม่รู้สัมมาคารวะ พระยาทรงไม่เชื่อความสามารถพวกก่อการ และพระยาพหลฯ และพระยาทรงยกตัวเองว่าเป็นผู้มีความรู้ดีกว่าพวกผู้ก่อการทั้งหลาย เคยกล่าววาจา

ถูกพระยาพล ๗ บ่อย ๆ แต่กล่าวยกย่องพระสิทธิเรืองเดชพล
ว่า เป็นนายทหารที่ดีที่สุดในกองทัพก พระยาทรงมีนิสัยเป็น
คนชอบตบตบใคร ใครแสดงความคิดเห็นอย่างใดออกมา พระยา
ทรงมักจะหัวเราะเยาะ นอกจากนั้นพระยาทรงยังได้จัดเอาพวก
ของตนมาไว้ให้คุมกำลังทหารที่มีอาวุธดี และเคยพูดว่าให้เลิก
ทหารเรือเสียดีกว่า ถึงทหารบกก็เอาไว้แต่พวกกรรบสำหรับ
กรุงเทพ ๗ เท่านั้น ส่วนทหารเรือไม่จำเป็นต้องมี การที่พระ
ยาทรงสุรเดชพูดเช่นนั้นก็เพื่อที่จะทำอะไรได้ตามชอบใจ เมื่อ
ทหารเรือไม่มีแล้วย่อมไม่มีใครมาแย่งอำนาจได้

ต่อมาในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 ได้มีประกาศ
ให้ปิดสภาผู้แทนฯ การที่ปิดสภานี้ก็เนื่องมาจากพระยามโนฯ
กับพวก ได้ทะเลาะกับผู้ก่อการถึงเรื่องงบประมาณแผ่นดินกับ
เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม การที่พระยา
มโนฯ ปิดสภาผู้แทนได้ก็เพราะพระยาทรงสุรเดชกับพวกซึ่งควบคุม
กำลังทหารสนับสนุน จึงกระทำการสำเร็จ ก่อนที่จะปิดสภา
ม.จ. วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ราชเลขาธิการประจำพระองค์พระปก
เกล้าฯ ได้มีหนังสือมาถึงพระยามโนฯ หลายฉบับ มีข้อความ
สำคัญว่า สภาผู้แทนฯ จะดำรงต่อไปไม่ได้ ควรเลิกล้มเสีย

ส่วนหลวงพิบูลสงครามและหลวงดิษฐ์สงครามชัย ได้คัดค้านไม่เห็นด้วยในการที่ปิดสภา ฯ ในการปิดสภา ฯ นั้นพระยาพหล ฯ ไปพักผ่อนร่างกายที่จังหวัดราชบุรี โดยการแนะนำของพระยามโน ฯ แดพระยาพหล ฯ เพื่อเป็นอุบายที่จะรวบหัวรวบหางปิดสภา ฯ ซึ่งพระยาพหล ฯ หาไม่เห็นด้วยไม่ เมื่อกลับมาถึงพระนครแล้วพระยามโน ฯ จึงเอาประกาศปิดสภา ฯ มาให้ลงนาม แต่พระยาพหล ฯ ไม่ยอม พระยามโน ฯ ว่าต้องลงนาม จึงจำใจลงนามไปเพราะเห็นว่าจะขัดขึ้นไปไม่มีประโยชน์ เอาไว้หาทางแก้ไขภายหลัง

ก่อนปิดสภาเล็กน้อย พระยามโนปกรณ์นิติธาดา พระยาฤทธิอัคเนย์ กับพวกเป็นผู้คิดให้หลวงประดิษฐ ฯ ไปต่างประเทศเพื่อจะได้ล้มล้างรัฐธรรมนูญเสีย โดยบอกแก่หลวงประดิษฐ ฯ ว่ารัฐบาลต้องการให้ไปต่างประเทศเพื่อความปลอดภัย หลวงประดิษฐ ฯ รับปากว่าจะไป การที่รับปากเช่นนั้น ก็เพราะพระยาพหล ฯ หลวงพิบูลสงครามและหลวงอดุลเดชจรัสได้สั่งกับหลวงประดิษฐ ฯ ว่าให้รับปากพระยาราชวังสันเสีย ส่วนทางนี้เพื่อนฝูงจะคิดแก้ไขให้กลับมาภายหลัง เมื่อหลวงประดิษฐ ฯ ไปต่างประเทศแล้ว จึงได้พิมพ์พระราชวิจารณ์เค้าโครงการ

เศรษฐกิจชั้น และระบะนักได้จัดการให้หลวงพิบูลสงครามย้ายไปอยู่ในตำแหน่งผู้ช่วยพลรบ จะให้พวกผู้ก่อการที่คัดค้านพระยามโนฯ นั้นไปศึกษาวิชาต่างประเทศ ส่วนหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ก็ถูกส่งให้เตรียมตัวเข้าศึกษาวิชาทหารเรือ ณ ประเทศฝรั่งเศส เพื่อกันอำนาจให้แก่เจ้า

ดังกล่าวนี้คือ ที่มีของร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ที่ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาพิเศษในคดีกบฏคดีแดงที่ 1-14/2482 ซึ่งมีกรรมชนชั้นนาทนต์ร่วมกับพวกกรรม 51 คนเป็นจำเลย

ข้อ 15 ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจยังไม่ทันจะได้พิจารณาในคณะรัฐมนตรี พระยามโน ก็ชิงทำรัฐประหารเงี้ยบเสียก่อน เมื่อ 1 เมษายน 2476 และคณะที่พิจารณาร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ ที่คำพิพากษาของศาลพิเศษเอ่ยถึงข้างต้นว่าเป็นกรรมกรทำนองกึ่งราชการนั้น เรียกว่า “คณะกรรมการ” พิจารณาเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2475 คณะกรรมการประกอบด้วย

1. หลวงคหกรรมบดี
2. หลวงเดชสหกรณ์
3. หลวงวิชาติวงศ์วรวัฒน์

4. พ.อ. พระยาทรงสุรเดช
5. นายทวี บุญยเกษตร
6. นายแนบ พหลโยธิน
7. หลวงประดิษฐ์มนูธรรม
8. นายประยูร ภมรมนตรี
9. พระยามโนปกรณนิติธาดา
10. พล ร.ท. พระยาราชวังสัน
11. นายวิลาศ โอสถานนท์
12. พระยาศรีวิสารวาจา
13. ม.จ. สกลวรรณากร วรวรรณ
14. หลวงอรรถสารประสิทธิ์

ผลของการประชุมคณะกรรมการ ได้บันทึกไว้ว่า “ส่วนมากในที่ประชุมเห็นอย่างเดียวกับโครงการของหลวงประดิษฐ์ ” บันทึกได้บันทึกความเห็นของพระยาทรง เพื่อที่จะไม่ให้ที่ประชุมต้องปฏิบัติตามเสียงข้างมาก คือ รับร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้น พระยาทรงสุรเดชจึงได้เสนอขึ้นว่า “วันนี้เราไม่ได้มาตกลงกัน เว้นแต่มาแสดงความเห็นเท่านั้น” ในที่สุดที่ประชุมตกลงว่า ให้เสนอรายงานประชุมต่อผู้ก่อการและเสนอ

คณะรัฐมนตรี บันทึกซึ่งจัดโดยหลวงอรรถสารประสิทธิ์ ได้
บันทึกต่อไปว่า

“ถือว่า ความเห็นแตกเป็นสองทาง

1. พระยามโน ให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่าง
รัฐบาลเก่า และเลือกทำให้แปลกกว่าตามโอกาสอันควร ไม่
วางนโยบายเศรษฐกิจไว้

2. หลวงประดิษฐมนูธรรม ให้วางหลักที่จะทำและ
ดำเนินนโยบายตามเค้าโครงการ เมื่อตกลงนโยบายอันใด
แล้ว ตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติสำรวจและวางแผน เมื่อ
มีกำลังแรงทุนเท่าใด ทำเพียงเท่านั้น และตกลงว่า ถ้าความ
เห็นไม่ลงรอยกัน และถ้ารัฐบาลเห็นทางพระยามโน ให้
หลวงประดิษฐ์ ฯ ประกาศ โครงการ เศรษฐกิจ ของหลวง
ประดิษฐ์ ฯ ในนามของตนเอง และอย่าให้มาทำความเข้าใจ
ผิดว่ารัฐบาลจะทำเช่นนั้น.....”

แต่หลังจากประชุมคณะกรรมการเพียง 18 วัน พระ-
ยามโน ฯ และคณะก็ทำรัฐประหารเรียบร้อยแล้ว เพื่อไม่
ต้องนำร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนั้น เข้าสู่การพิจารณาของ
คณะรัฐมนตรี และเพื่อปฏิบัติตามแผนการถอยหลังเข้าคลอง

ของพวกเขา ดังที่คำพิพากษายกมากล่าวในข้อก่อนได้ระบุไว้

ข้อ 16. อาจารย์ประเสริฐบอกว่า “มีผู้เข้าใจว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดีนั้น เป็นแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ จึงเข้าใจว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้วางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติคนแรก.....” ซึ่งอาจารย์ประเสริฐบอกว่า “เป็นความเข้าใจผิด อาจารย์ปรีดีไม่ได้วางแผนเศรษฐกิจเลย.....”

ครับ ถูกต้อง เค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นเพียงนโยบายเท่านั้นไม่ใช่แผน เพื่อยืนยันความถูกต้องนี้ จะขอยกข้อความ “ในเค้าร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกอบกิจการเศรษฐกิจ” (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ) หมวดที่ 4 ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ว่าดังนี้

“มาตรา 10 ให้มีสภาชั้นสภาหนึ่ง มีหน้าที่จัดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ คือกำหนดการประดิษฐ์กรรมซึ่งเป็นสิทธิกรรมและอุตสาหกรรมทั้งหลาย และการปรัวรติกรรมคือการขนส่งและคมนาคม การจัดสร้างที่อยู่ให้แก่ราษฎรทั้งหลาย และจัดแยกการงานออกเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ”

ครับ, ถึงแม้ว่าอาจารย์ปรีดีจะไม่ใช่วางแผนเศรษฐกิจ

กิจคนแรก แต่อาจารย์ปรีดีก็เป็นคนแรกที่พูดถึงสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ เช่นเดียวกับที่เป็นคนแรกที่เสนอให้รัฐจัดตั้งธนาคารแห่งชาติ ซึ่งพระปกเกล้าฯ ไม่เห็นด้วยและได้ทรงวิจารณ์เยาะเย้ยว่า “จะต้องออกพระราชบัญญัติอีกฉบับหนึ่ง คือ ห้ามคนไทยนำเงินไปฝากต่างประเทศด้วย”

และถูกแล้วที่อาจารย์ประเสริฐบอกว่า จอมพลสฤษดิ์เป็นคนแรกที่วางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติในประเทศไทย แต่แผนเศรษฐกิจแห่งชาติที่เสนอโดยจอมพลสฤษดิ์ และสืบต่อมาอีกหลายแผนจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นแผนเศรษฐกิจที่ยังประโยชน์ให้คนส่วนใหญ่ของประเทศหรือคนส่วนน้อย ก็เป็นที่ประจักษ์กันอยู่แล้วว่าเป็นแผนเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้กับคนส่วนน้อยहारอยตระกูลเท่านั้น คนส่วนใหญ่จึงยังจมอยู่ในปลักของความยากจนข้นแค้น ทั้ง ๆ ที่ทรัพยากรของชาติมีอยู่อย่างพอเพียงที่จะแผ่ความสุขสมบูรณ์ไปได้ทั่วทุกหลังคาเรือน

ข้อ 17 อย่างไรก็ดี อาจารย์ปรีดี ได้พูดถึงร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นการตอบคำถามของนักเรียนไทยในอังกฤษ เมื่อคราวที่ท่านไปเยือนประเทศนั้น ตามคำเชิญของลอร์ดเม้าท์-

แบ็ตแต้นท์ เมื่อเดือน ตุลาคม 2513 มีความดังนี้

“แผนเศรษฐกิจได้ทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2475 นั้น จัดทำขึ้นก็เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศสยามได้เป็นไปโดยเหมาะสมแก่สภาพของประเทศที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เพราะผมเองเป็นคนเกิดในชนบท ได้พบเห็นภาวะและความเป็นอยู่ของชาวนา ซึ่งได้รับความบีบคั้นและเดือดร้อนเป็นอันมาก แต่บังเอิญการจัดทำและเสนอแผนเศรษฐกิจในขณะนั้นยังไม่ทันได้มีโอกาสชี้แจงให้ราษฎรเข้าใจโดยแจ่มแจ้ง ก็มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองกันเสียก่อน ข้อสำคัญอย่างยิ่งก็คือ การดำเนินงานใด ๆ ถ้าไม่มีแผนการก็ย่อมจะดำเนินงานไปด้วยดีไม่ได้ ความประสงค์ที่วางแผนการขึ้นก็เพื่อให้เป็นแนวทางตามความเหมาะสมแก่สภาพของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุประสงค์เพื่อกำจัดการเบียดเบียนระหว่างราษฎร เพราะทราบดีที่ยังมีการเบียดเบียนระหว่างราษฎร สังคมนั้นก็ย่อมไม่มีความยุติธรรม และสังคมที่ไม่มีความยุติธรรมย่อมจะหาความสงบเรียบร้อยไม่ได้ อย่างไรก็ตามสังคมนั้นมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ ฉะนั้นการวางแผนใด ๆ ก็ต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย แผนการเศรษฐกิจนั้นคิดขึ้นเมื่อเกือบ 40 ปี มาแล้ว เมื่อถึง

บัดนี้ภาวะต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป รายละเอียดหลายอย่างที่วางไว้ตามแผนนั้นก็นับว่าล้าสมัยไปแล้ว”

ข้อเท็จจริงที่ผมตรวจพบว่าตลาดเคลื่อนก็มีเพียงดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนนอกนั้นเป็นความคิดเห็นของอาจารย์ประเสริฐที่วิจารณ์ตามทฤษฎีของท่าน ผมไม่เถียง ที่ผมเถียงด้วยทั้งหมด ตั้งแต่ต้นจนจบลง ณ บัดนี้ ก็ล้วนแต่ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เท่านั้น

อนึ่ง ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี ถึงแม้ว่าจะยังปล่อยให้คงมีระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมอยู่ก็ตาม แต่โดยหลักแล้วร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนี้มีแนวทางเป็น “สังคมนิยม” ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชาติหรือนัยหนึ่งผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ แต่ชาวลัทธิมาร์กซ์วิจารณ์ว่า เป็นสังคมนิยมเพื่อฝัน ที่ตรงกันข้ามกับสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ของลัทธิมาร์กซ์

ทำไมสังคมนิยมของอาจารย์ปรีดีจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นสังคมนิยมเพื่อฝัน ?

นั่นก็เพราะว่าชาวมาร์กซิสต์มีทฤษฎีว่า ภารกิจในการสร้างสังคมนิยมเป็นภารกิจทางประวัติศาสตร์ที่ได้กำหนดให้ “ชน

ชนกรรมาชีพ” เป็นผู้แบกรับ เช่นเดียวกับที่ชนชั้นอื่น ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นนายทาส ชนชั้นเจ้าศักดินา และชนชั้นนายทุนซึ่งต่างก็ได้แบกรับภาระหน้าที่ทางประวัติศาสตร์ ในยุคหนึ่ง ๆ ตามกฎแห่งวิวัฒนาการของสังคมมาแล้ว

ดังนั้นชนชั้นอื่น ๆ ถึงแม้ว่าจะมีความคิดทางสังคมนิยม แต่เป็นความคิดสังคมนิยมที่เนื่องมาจาก “นักมนุษยธรรม” แบบเดียวกับ “นักสังคมสงเคราะห์” จึงไม่มีทางที่จะทำให้สังคมนิยมเป็นความจริงขึ้นมาได้ เพราะ “สังคมนิยม” เป็นวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ไม่เกี่ยวกับ “มนุษยธรรม” หรือ “ศีลธรรม” แต่ประการใด และประวัติศาสตร์ได้กำหนดภาระกิจให้ “ชนชั้นกรรมาชีพ” เป็นผู้แบกรับสร้างสังคมนิยมต่อไป เช่นเดียวกับที่นายทาสสร้างสังคมทาส เจ้าศักดินาสร้างสังคมศักดินา นายทุนสร้างสังคมทุนนิยม และ “ชนกรรมาชีพ” สร้างสังคมสังคมนิยม

การปฏิวัติ 24 มิถุนายน 2475 เป็นการปฏิวัติของนายทุนน้อย เศรษฐกิจของนายทุนน้อยคือ เสรีนิยมซึ่งขัดกับสังคมนิยม แล้วอาจารย์ปรีดีท่านจะเอาชนชั้นกรรมาชีพที่ไหนมาสร้างเศรษฐกิจสังคมนิยม สังคมนิยมของอาจารย์ปรีดีจึงเป็นสังคมนิยมเพื่อมัน ไม่อาจเป็นจริงไปได้

นี่คือทหรณะของชาวมาร์กซิสต์ที่มีต่อร่างเค้าโครงการ
เศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี

แต่ในทหรณะของผมเห็นว่า อาจารย์ปรีดี^{๑๙๔๕}เป็นผู้ท
เรื่องสังคมนิยมเป็นอย่างดี ท่านย่อมรู้ชนิดของสังคมนิยมว่า
อย่างไรเป็นวิทยาศาสตร์และอย่างไรเป็นชนิดเพื่อฝัน ดังนั้น
ท่านคงจะไม่ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นมาเป็นแน่ ถ้าหากว่า
จะเป็นแต่เพียงเพื่อฝันอย่างโหม้สมอ

แน่นอน, อาจารย์ปรีดี^{๑๙๔๕}ไม่ได้จัดตั้งมวลชนอย่างพรรค
คอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นพรรคของชนชั้นกรรมาชีพจริงๆ แต่พระปก
เกล้าฯ ซึ่งรับสั่งกับอาจารย์ปรีดีพร้อมกับพระยาพหลฯ ว่าพระ
องค์ท่านกนิยมชมชอบโซเชี่ยลลิสต์ ขอให้อาจารย์ปรีดีไปจัด
การเขียนโครงการขึ้น และต่อมาพระยามโนฯ ก็เร่งเร้าให้
อาจารย์ปรีดีเขียนโครงการขึ้นมาโดยอ้างว่าพระปกเกล้าฯพอพระ
ทัยมาก อาจารย์ปรีดีจึงได้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นมา ด้วย
มั่นใจในพระปกเกล้าฯ เพราะในเมื่อองค์พระประมุขทรงเอา
ด้วยแล้วก็เท่ากับว่าคนทั้งประเทศเอาด้วย

เพราะอาจารย์ปรีดีเองก็เคยอ่านคอมมิวนิสต์แมนิเฟสโต
อันเป็นคำประกาศของมาร์กซ์และเอนเงิลส์ที่ว่า “ชาวพรรคคอม

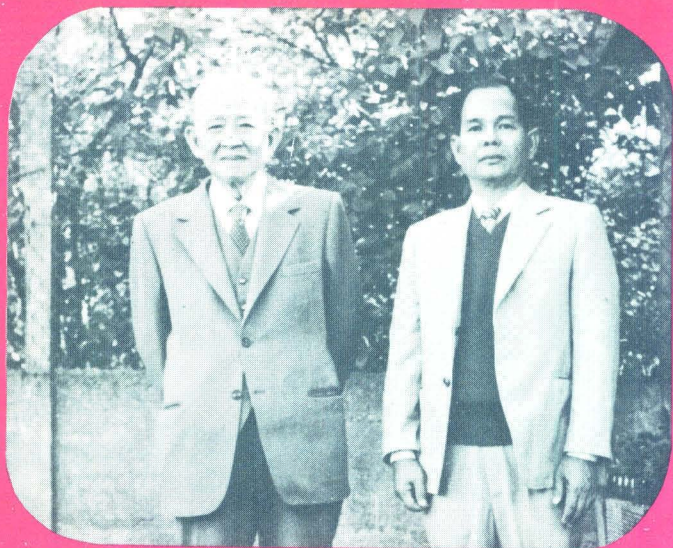
มิวนิสต์ไม่ปิดบัง อำพราง ทรรคนะและ จุตมุงหมาย ของพวกเขา พวกเขาประกาศอย่างเปิดเผยว่าจุตมุงหมายของพวกเขาจะบรรลุได้ ก็มีแต่การล้มล้างระบบสังคมที่ดำรงอยู่โดยกำลัง....”

ซึ่งหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงระบบสังคมหนึ่งไปสู่อีกระบบสังคมหนึ่งจะต้องโดยกำลัง ไม่กำลังทางทหารก็กำลังทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่ล้าหลังไปสู่ระบบ สังคมนิยมที่ก้าวหน้าก็เช่นเดียวกัน คือจะต้องโดยกำลัง อาจารย์ปรีดีร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นมากด้วย หวังกำลังทหาร กำลังการเมือง และกำลังความศรัทธาของประชาชน จากพระปกเกล้าฯ ด้วยความสุจริตใจ ซึ่งอันนั้นนับเป็นความผิดพลาดของอาจารย์ปรีดีที่ไม่แจ่มชัดใน “ปัญหาชนชั้น” และก็เพราะ “ความไม่แจ่มชัด” ในปัญหาชนชั้นนี้เองที่ทำให้อาจารย์ปรีดีต้องนิราศจาก บ้านเกิดเมืองนอนถึง สองครั้ง สองคราและต้องไปสิ้นชีพในต่างแดนในที่สุด

พิมพ์ กองการพิมพ์ 457/4 ประชาชนราย 2

บางซอ เขตดุสิต กทม.

นายดำรง พิมพ์บุ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

ผู้เขียนกับรัฐบุรุษอาวุโสที่บ้านพัก
ชานกรุงปารีส. ฝรั่งเศส

เรื่องที่จะออกต่อไป
โดยผู้เขียนคนเดียวกัน
ในหลวงอานันท์ฯ กับนายปรีดี
และกรณีสวรรคต

พระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎร

อนุสรณ์ปรีดี พนมยงค์
